

BIEGGAFÁPMU VAI BOAZODOALLU?

FÁDDÁRAPORTA 3

Oanehis veršuvdna

1. almmuheapmi 18.06.2020, sámegiel veršuvdna 18.07.2020

BIEGGAFÁPMU VAI BOAZODOALLU?

Fáddáraporta 3

Oassi A

Almmuhan:	Vuostebiegga Norggas ja Ávjovári Luonddugáhttenlihttu
Dáhton:	18.06.2020, sámegiel veršuvdna 18.07.2020
Doaimmahus:	Svein Lund, Peer Gaup, Piera Jovnna Somby Buohkat orrot Guovdageainnus ja leat Ávjovári Luonddugáhttenlihttu stivrramiellahtut
Ovdasiidu:	Máret Ánne Sara
Sámás:	Risten Lango, Mikkel Magnus Utsi, Siri Broch Johansen
ISBN:	978-82-691830-5-4 (Digitála, sámegiel almmuheapmi)

BIEGGAFÁPMU – Vuostebiekka raportačoakkáldat

Bieggafápmu lea jurddašuvvon ođasmuvvi energiijan, muhto huksemiin leat stuora váikkuhusat earret eará dearvvašvuhtii, eallinkvalitehtii ja luondduvalljivuoda massimii. FN luonddupanela IPBES árvvoštallá ahte areálabillisteapmi ja luondduvalljivuoda massin lea seamma stuora áitta eallimii eatnama alde go dálkkádatrievdan. Billisteamii ja luonddumassima lea veadjemeahtun jorgalahttit.

Norggas lea dássázii addon sullii 100 konsešuvnna, main lagabui bealli lea juo huksejuvvon. Vuosttaldeapmi lassána dađistaga go váikkuhusat ain ilbmet.

Vuostebiegga Norgga raportačoakkáldagain »Bieggafápmu / Vindkraft» háliida lasihit diđolašvuoda bieggafámu birra. Vuosttas raporta lei areálabillistemiid birra, ja nubbi fas boazodoalu ja eamiálbmotrivttiid birra.

Dán raporta, mas leat njeallje oasi, meannuda viidát bieggafámu ja boazodoalu gaskasaš diliid. Vášáhusat bieggafámuin boazoguohtunguovlluin deattuhuvvojit.

Boahttevaš raporttat gieđahallet earret eará infrajienaid, jienaid ja dearvvašvuoda ja bieggafápmohuksemiid ekonomiiija.

Vuostebiegga Norga oaivvilda ahte bieggafápmohuksen ii leat dálkkádatváddu čoavddus. Min ulbmil lea bissehit huksemiid Norggas.

Ovdasátni

2004 bodii NČE:s¹ ja Boazodoallohálddahasas raporta man namma lei *Vindkraft og reindrift* (Bieggafápmu ja boazodoallu). Dalle ledje unnán vásáhusat bieggafápmohuksemin boazodoalloguovlluin, ja jurdda lei gávnnaht mo dán guovtti luonddugeavaheami sáhttet doaibmat ovtas. 16 jagi maŋŋil leat čoggon olu vásáhusat. Vásáhusat mat leat dahkkon, ja máid mii čoahtkkáigeassit dás, leat dahkan ahte mii gohčodit dán raportta ***Vindkraft ELLER reindrift? / Bieggafápmu VAI boazodoallu?***.

2020:s leat hirmat stuora bieggafápmohuksemaht Norggas. Ovtas dahket dát stuorámu sisabáhkkema norgga luonddus mii goassege lea dahkkon ja stuora oassi min luonddus billistuvvo agálaččat. Dan dahket dan namas ahte fuolahit buohkaide ruoná fámu ja gádjut máilmmi dálkkádatroasuin.

Bieggafápmohuksen ii billis dušše fal luonddu, muhto maiddá guohtunealahusaid vuodu. Dán raporttas mii fuomášuhttit máid bieggafápmohuksen boazodoalloguovlluin daguha bohccui, boazodollui ealahussan ja sámi kultuvrii.

Raportta lea álggahan Ávjovári Luonddugáhttenlihttu, báikkálašsearvi mii fáttmasta Norgga guokte stuorimus boazodoallosuohkaniid, Guovdageainnu ja Kárášjoga. Raportta doaimmahusas leat Peer Gaup, Piera Jovnna Somby ja Svein Lund. Ragnhild Sandøy, Vuostebieggá Norgga doaimmaheaddji, lea oasálastán teavsttain ja redigeremiin. Dasa lassin leat mánggas searvan teavsttaiguin, illustrašuvnnaiguin, dieđuiguin, jorgalemiin ja kritihkalaš lohkamiin. Háliidit giitit earenoamážit Arvid Jåma, Mads Kappfjell, Betty Kappfjell, Gudmund Sundlisæter, Anne Nesbakken, Ánde Somby, Bård S. Solem, Mads Løkeland-Stai, Christina Fjeldavli ja Arne Müller. Maŋemuš lea čállán olles kapihttala Ruota bealde vásáhusain.

Dát šattai olu viiddát materiála go leimmet jurddašan. Eat vuordde ahte buohkat dán lohket álggus gitta lohppii. Mii leat juohkán dán njealji oassái. Vuosttaš oassi sisttisdoallá álggahusa, bajilgova, čoahtkkáigeasu ja konklusuvnnat, eará oasit čilgejit čiekŋaleappot bieggafámu proseassaid, boazodoalu eavttuid ja bieggafámu váikkuhusaid boazoguohtunguovlluin. Go raporta šattai nu stuoris, de eat nagodan almmuhit visot mánga gillii. Olles raporta almmuhuvvo dárogillii, ja vuosttaš oassi sámegillii ja engelasgillii. Mii sávvat ahte olbmot geat máhttet lohkat sihke sámegillii ja dárogillii maiddá lohket raportta eará osiid.

Mii háliidit giitit ruhtadeami ovddas Luonddugáhttenlihttus (riikadásis, fylkkasearvvit Finnmárkkus, Romssas, Nordlándas ja Trøndelágas ja báikkálaš searvi Romssas) ja maid Vuostebieggá Norggas.

Raporta almmustuvvo Vuostebieggá Norgga raportačoakkáldagas ja Finnmárkku Luonddugáhttenlihttu neahttasiiddus. Lea lohpi máŋget ja juohkit.

Vuosttaš veršuvdna álmuhuvvui dárogillii 18.06.2020 ja lea nu guhkás go lei vejolaš ođasmahtton dan rádjái. Lea ollu dáhpuhuvvame bieggafápmoáššis, ja leat ain olu diedut maid háliidivččiimet mielde. Mii áigut ođasmahttit čállosa 2020 čavčča mielde. Dalle mii njulget boasttuvuođaid ja váilevašvuodaid ja dán olis ávžžuhit lohkkiiid geain leat oaivilat raportii čálistit midjiide: avjovarri@naturvernforbundet.no

¹ Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtta, dárogillii Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE

Olles raportta sisdoallu

Oassi A – Bajilgova, čoahkkáigeasu ja konklusuvnnat

Oassi B – Boazodoallu, bieggafápmu ja vahágat

Oassi C – Vásáhusat bieggafápmus boazodoalloguovlluin

Oassi D – Lágat, konsešuvdnagiedahallan, máhttovuodđu ja váikkuheaddjit

Dán oasi sisdoallu

A1. Álggahus: Bieggafápmu ja boazodoallu – sáhtta go ovttahttit?	6
A2. Stuorimus uhkádus boazodoalu vuostá?	8
Geat leat bieggafápmu duohken?	13
Ii makkárga seanadeapmi?	14
A3. Raportta čoahkkáigeassu	15
(B1) Muhtun fáktát boazodoalu birra	15
(B2) Muhtun diedut bieggafápmu birra	18
(B3) Movt bieggafápmu váikkuha boazodollui?	21
Njuolggo guohtunvahágat	21
Fysalaš rusttegiid garvin	21
Turbiinnat caggin	21
Ráhkadusbargu	21
Johtingeainnuid giddden	22
Elfápmolinjját	22
Elliidčálgu	22
Váikkuhusat boazodolliide	22
Eahpesihkkaris váikkuhusat	22
Váidudeaddji doaimmat?	22
(C1) Bieggafápmu vásáhusat čieža boazoguohtunguovllus	23
(C2) Boazoguohtuma vásáhusat bieggafápmu vuosttildeamis	25
Fovsen	25
Bugenduottar (Kvitfjell / Raudfjell)	26
Fálesrášša	26
Gaalpie (Kalvvatnan)	26
Davvi	27
Øyfjellet	27
(C3) Ruota bieggafápmu ja boazodoallu	28
(D1) Láhkaásahus ja áššemeannudeapmi	30
Áššemeannudanproseassa	30
Vuolggaheapmi	30
Diedáhus	31
Váikkuhusčielggadeapmi	31
Konsešuvdnaohcan	31
Detálljaplána	31
Heaittiheapmi	31
Lágat mat váikkuhit bieggafápmohuksemii	31
(D2) Máhttovuodđu	33
(D3) Váikkuheaddjit	35
A4. Muhtin konklusuvnnat ja jearaldagat	37
Stuora sánit láhkaortnegiin	37
Čáhppes ja ruoná profihhta	37
Myhta ruoná molsuma birra	38
Čoavddus gulahallama bokte?	39
Konsuleanttat - huksejeddjiid reangan	40

Oahppat ovddešáiiggi boasttuvuođain?.....	41
Ceavzilis ealáhusa loahppa.....	42
Oassi stuorát áššis.....	43
Gáldut.....	45

A1. Álggahus: Bieggafápmu ja boazodoallu – sáhtta go ovttastahttit?

*Davvi bieggafápmorusttegiid plánejuvvon guovllus Davvesiidda ja Deanu gielddain. Olgeš bealde govas Rásttegáisseaibbuš, gasku govas Vilgesrášša. Gasku govas ja almmiravddas gurut guvlui leat plánat cegget bieggafápmoturbiinnaid.
(Govven: Rolf Erik Poppe)*

Maŋemuš jagiid leat oaidnán hirbmat stuora lassáneami beroštumiin álggahit odđa bieggafápmoprošeavttaid inspirerejuvvon oktasaš norgga-ruota ruhtademiin maid gohčodit »ruoná sertifikáhtat«. Goappašat riikkain leat sullii bealli bieggafápmohuksema boahmán boazoguohtoneatnamiidda, ja dát lea mielddisbuktán ollu riidduid goabbat bealde riikkaráji. Okta boazoeaiggát guhte lea ožžon bieggafápmoindustriijarusttegiid iežas boazoguohtunorohakkii dajai gieskat ahte sii dohkkehedje huksema, danin go eai oaidnán man stuora váikkuhusat šadde. Dál sii gal oidnet vahágiid ja gáhtet, muhto dál lea beare maŋjit. Lassin dan huksemii mii lea dahkkon ja mat addet stuora váttisvuodaid, lea juo addon konsešuvdna viiddidit rusttegiid. Dá lea okta mánngga ovdamearkkain gos boazodoallit ja earát geain lea gullevašvuohta boazodollui dávjá dihtet beare unnán bieggafápmu. Nuppi bealde dihtet sihke huksejeaddjit dahje hálldahusat beare unnán boazodoalu birra. Sihke luonddugáhtejeaddjit ja eará olbmot dábálaččat dihtet beare unnán dán guovtti birra ja unnán dan birra manin eai heive seamma guvlui.

Oktiibuot leat almmolaš ásašusat, konsuleantafitnodagat ja dutkit čállán mánnggaid čuđiid siidduid bieggafápmu ja boazodoalu gaskavuodaid birra. Oassi dás lea namuhuvvon juolgenohtain ja gáldolisttus. Ovdáneapmi lea mannan hui jođánit, ja 10-20 jagi boares čielggadusat eai leat ožžon áigái vásáhusaid mat leat bieggafápmohuksemiin boazodoalloguovlluin. Olu dain čállosiin lea diŋgojuvvon huksejeddjiin dahje organisašuvnnain ja ásašusain mat háliidit heivehit huksemiid ja

gávnnahtit vugiid nu ahte boazodoallu ii leat hehttehussan dáidda. Boazodolliid vásáhusat leat unnán oidnosis dain, ja dat iskosat mat leat dahkkon leat unnán dovddus ja eaige leat ođasmahtton. Dát lea duogáš dán raportii.

Našunála bieggafápmorámma oktavuodas lasihii NČE doahpagiid «garra eksklušuvdna» ja «litna eksklušuvdna» gáibádusaide mat galge caggat dahje unnidit bieggafápmohuksema. Energiijaeiseválddiid giellageavaheamis jearrat mii ahte galggašiigo boazodoallu leat diehttelas vuodđun «garra eksklušuvdnii».

Olu dain duodaštusain mas mii ovdanbuktit bieggafápmorusttegiid fuones beliid berre leat maid áigeguovdil olggobeale boazoguohtuneatnamiidda. Mii sávvat ahte dát maid boahat ávkin bieggafápmoságastallamii muđuidege.

Raporta lea čállon eanas Norgga áššiid birra, muhto mis lea maid okta kapihtal Ruota bealde čállon, ja raporta čállosis leat olu áigeguovdilis áššit goappašat riikkain. Mii sávvat dan dihte ahte maid ruota beal rájá lohket dain.

Stuora gažaldat lea: Lea go obanassiige vejolaš ovttahttit bieggafápmohuksema boazodoaluin? Rapportas *Vindkraft og reindrift*, NVE:s ja boazodoallohálldahusas daddjo na: «Konsešuvnnagieđahallan addá suohkaniidda ja buot eará guoskevaš berošteddjiide viiddis vejolašvuodaid mielváikkuheapmái, čoahkkimiid ja gulaskuddamiid bokte evttohit čovdosiid ja váidudeaddji doaibmajuid. Dát sihkkarastte ovtadássásaš ja diehttelasvuoda ja buori huksema bieggafápmui Norggas, mas sihke luondduvárjaleapmi ja ekonomii ja vuhti váldo, ja báikkálaš, regionálalaš ja našunála beroštumit čatnon eanageavaheapmái ja energiijaráhkadeapmi vuhti váldo.»

Dát orro gal duhtadeaddji, muhto mii háliidit iskat mo boazodoalu iežas vásáhusat leat bieggafápmohuksemini ja lea go áššemeannudeapmi dain vuodul dahkkon.

A2. Stuorimus uhkádus boazodoalu vuostá?

Go mángga čudiid jagiid lea leamaš boazodoallu Sámis, leat leamaš ollu riiddut boazodoalloguovlluid geavaheami birra. Stuoraservvodaga fámut leat váldán guohtuneatnamiid eanandollui, luottaide, soahteveaga rustegiidda, ruvkkiide, čáhcefápmui, viesso- ja bartahuksemii ja vel eambbo. Dattege ii leat goassege leamaš nu viiddis huksen boazodoalloguovllus go dálá bieggafápmohuksen.

Dát huksen lea boahtán hui jođánit, ođđa aktevrraiguin ja ođđa njuolggadusaiguin. Ii boazodoallu, eai ge earát masa huksemaš čuhcet, leat leamaš ráhkkanan dustet dáid erenoamáš stuorra váikkuhusaid.

Illustrašuvdna: Christina Fjeldavli

Nu guhkás go mii leat nagodan gávnnahit, leat almmuhuvvon čuođenáre bieggafápmoplánaid guovlluin gos lea sámi boazodoallu. Mánggas dain leat juo doaimmas, earát leat dál huksejuvvome dahje leat ožžon konsešuvnna. Muhtimat giedahallojuvvot dál, earát fas leat hilgojuvvon dahje biddjojuvvon vuordit. Dán rádjái leat unnimus 33 boazodoalloorohagain bieggafápmoplánat. Dat lea measta bealli Norgga boazodoalloorohagain.

NČE mielde lei 2020 álggus 12 bieggafápmorusttega doaimmas boazodoalloguovlluin. Dat lea dušše 28,5 % bieggafápmorusttegiin mat leat doaimmas Norggas, muhto dain lea 37,5 % energijabuvttadeamis. Seammás ledje 9 rusttega huksejuvvomin, ja 2 ledje ožžon konsešuvnna, muhto huksen ii lean álggahuvvon. Danin go rusttegat šaddet ain stuorit, de sáhttit árvvoštallat ahte moadde jagi geahčen šaddá guovtte geardde eambbo bieggafápmu boazodoalloguovlluin go dál. Dasa lassin bohtet buot eará áššit mat dál giedahallojuvvojit.

Mii leat bidjan dáid prošeavttaid tabellii mii čájeha makkár suohkaniidda ja orohagaide áat gullet, mii lea dálá dassi konsešuvdnagiedahallamis, man galle MW effeakta lea rehkenaston, ja makkár fitnodagat ohcet konsešuvnnaid.

Dás čájehit vuosttažettiin plánaid mat leat ollen nu guhkás ahte lea sáddejuvvon diedáhus NČE:ii. Mii leat gávdnan dušše moadde plána mai diehtit ahte bieggafápmofitnodagat leat bargame, muhto mas diedáhus ii leat vel sáddejuvvon. Dađe bahábut ii gávdno listu mii čájeha maid vel vejolaš huksejeaddjit leat smiehttame.

Prošeaktanamma ²	Fylka ³ /suohkan	Boazodoalloorohat	Dála dilli ⁴	M W ⁵	Konsešuvdnaohcci
Eliastoppen	FM Bearalváhki	7 Rákkonjára	diedáhus gesson	40	Norsk miljøkraft
Laukvikdalsfjellet	FM Bearalváhki	7 Rákkonjára	diedáhus gesson	33	SAE Vind
Raggovidda 1	FM Bearalváhki	7 Rákkonjára	doaimmas	97	Varanger Kraftvind
Raggovidda 2	FM Bearalváhki	7 Rákkonjára	konsešuvdna addon	97?	Varanger Kraftvind
Raggovidda 3	FM Bearalváhki	7 Rákkonjára	konsešuvdna addon	97?	Varanger Kraftvind
Båtsfjordfjellet	FM Báhcavuotna	6 Várjjatnjára	ohcan vuordá	120	Finnmark Kraft
Hamnefjell	FM Báhcavuotna	7 Rákkonjára	doaimmas	120	Hamnefjell vindkraft
Digermulen	FM Gávgaviika	13 Lágesduottar	ohcan	100	Fred Olsen
Nordkyn	FM Gávgaviika, Davvesiida	9 Čorgas	čilgehusprogr. mearriduvvon	750	Statkraft
Hammerfest	FM Hámmárfeasta	20 Fála	hilgon	110	Statkraft
Dønnesfjord	FM Ákqoluokta	19 Sállan	hukseme	48	Dønnesfjord vp
Sørøya	FM Ákqoluokta	19 Sállan	ohcan gesson	15	Vindkraft Nord
Fálesrášša	FM Fálesnuorri	21 Gearretnjára	hilgon	160	Aurora
Kvalsund	FM Fálesnuorri	22 Fiettar	hilgon	128	Aurora
Laksefjorden	FM Davvesiida	13 Lágesduottar	ohcan	100	Fred Olsen
Kjøllefjord	FM Davvesiida	9 Čorgaš	doaimmas	39	Kjøllefjord vind
Skjotningberg	FM Davvesiida	9 Čorgaš	čilgehusprogr. mearriduvvon	400	Norsk miljøkraft
Davvi	FM Davvesiida, Deatnu	13 Lágesduottar 14A Spierttagáisá	giedahallame	800	Grenselandet
Snefjord	FM Muosát	16 Kárášjoga oarjeb.	ohcan	160	Finnmark Kraft
Måsøy sør (?)	FM Muosát	16 Kárášjoga oarjeb.	pláneme ⁶	?	Njodr
Smørfjord sør	FM Porsángu	16 Kárášjoga oarjeb.	pláneme	?	Njodr
Børselv	FM Porsángu	14A Spierttagáisá	pláneme	?	Njodr
Magerøya	FM Davvenjára	16 Kárášjoga oarjeb.	hilgon	50	Statkraft
Bugøynes	FM Máttá-Várjjat	4 Máttá-Várjjaga oarjebealli	diedáhus vuordá	90	Hydro energi
Bjørnevatn	FM Máttá-Várjjat	5A Báhcaveaddji	čilgehusprogr. mearriduvvon	60	Troms kraft
Skallhalsen	FM Čáhcesuolu	6 Várjjatnjára	hilgon	65	Statkraft
Domen	FM Várggaid	6 Várjjatnjára	diedáhus vuordá	100	Norsk miljøkraft
Seglkollfjellet	FM Várggaid, Báhcavuotna	6 Várjjatnjára	diedáhus vuordá	350	Varanger Kraft

² Dát leat prošeaktanamat maid huksejeaddjit leat ieža addán. Danin mii leat leat jorgalan daid namaid sámegillii.

³ Fylkkat leat nu go ledje 2019 rádjái ja doaivvumis fas 2022 rájes: FM = Finnmarku., TR = Romsa, N = Nordlánd, TL = Trøndelag. 01.01.2020 oktičaskojuvvojedje ollu suohkanat. Mii leat eanas bidjan dás ođđa suohkaniid, muhto muhtumiin boares suohkaniid vai buorebut čilget gos prošeavttat leat.

⁴ Hilgomat buoides bustávaiguin lea dahkot boazodoalu dihte.

⁵ Logut mitalit man galle megawatt bieggafápmorusttegiid effeakta lea. Roavvasit daddjon sáhttit juohkit 3:in ja oažžut sullii galle turbiinna leat, ja geardduhit 3:in ja oažžut vurdojuvvon jahkásaš buvttadus GWh:in.

⁶ "Pláneme" mearkkaša dás ahte ii leat vel sádden diedáhusa NČE:ii. Danin eat dieđe juste man stuoris dat prošeavttat leat ja muhtumin eat dieđe sihkkarit daid namaid ge.

Kalvvatnan	N Bindal, TL Namsskogan	18 Voengelh-Njaarke (Kappfjell/Bindal)	hilgon	235	Fred Olsen
Straumøya	N Bådåddjo	28-30 Saltfjellet	diedáhus gesson	25	Statkraft
Sørfjord 1	N Hápmir	39 Frostisen	hukseme	340	Sørfjord vp
Sørfjord 2	N Hápmir	39 Frostisen	konsešuvdna addon	100	Sørfjord vp
Nygårdsfjellet	N Áhkkánjárga	21 Gielas	doaimmas	32	Nygårdsfjellet vp
Skogvatnet	N Áhkkánjárga	39 Frostisen	hilgon	100	Statskog
Sjonfjellet 1	N Rana, Nesna	21 Røssåga / 23 Toven	ohcan vuordá ? ⁷	360	Norsk grønnkraft / Freyr
Sjonfjellet 2	N Rana, Nesna	21 Røssåga / 23 Toven	ohcan gesson ?	310	Nordnorsk vindkraft / Freyr
Kvalhovudet	N Rødøy	25/26 Hestmannen	diedáhus gesson	33	Nordnorsk vindkraft
Seiskallåfjellet	N Rødøy	25/26 Hestmannen	diedáhus gesson	147	Nordnorsk vindkraft
Kovfjellet	N Vaapste	20 Jillen-Njaarke	diedáhus gesson	57	Nordnorsk vindkraft
Mosjøen	N Vaapste, Grane	20 Jillen-Njaarke	hilgon	305	Fred Olsen Renewables
Stortuva	N Vaapste	20 Jillen-Njaarke	diedáhus gesson	205	Nordnorsk vindkraft
Øyfjellet 1	N Vaapste	20 Jillen-Njaarke	hukseme	136 0	Øyfjellet Wind
Øyfjellet 2	N Vaapste	20 Jillen-Njaarke	konsešuvdna addon	400	Øyfjellet Wind
Stokkfjellet 2	TL Selbu	Gåebrien (Riast Hylling)	konsešuvdna addon	90	Trønderenergi
Stokkfjellet 1	TL Selbu	Gåebrien (Riast Hylling)	hukseme	206	Trønderenergi
Haugrossåsen	TL Steinkjer, Namsos	10 Tjåhkere (Østre Namdal)	diedáhus gesson	250	RWE
Mariafjellet	TL Lierne	10 Tjåhkere (Østre Namdal)	giedahallame	150	Vindkraft Nord
Grøndalsfjellet	TL Namskogan	10 Tjåhkere (Østre Namdal)	huksenprogr. mearriduvvon	200	Vindkraft Nord
Nordre Grøndalsfjellet	TL Namskogan	10 Tjåhkere (Østre Namdal)	diedáhus gesson	110	Ulvik Kiær
Grønningsfjella	TL Overhalla, Høylandet, Namsos	11 Åarjel-Njaarke (Vestre Namdal)	diedáhus gesson	378	Statskog
Ytre Vikna	TL Nærøysund	11 Åarjel-Njaarke (Vestre Namdal)	doaimmas / kons.	70	Trønderenergi
Vikna	TL Nærøysund	11 Åarjel-Njaarke (Vestre Namdal)	konsešuvdna addon	9	NTE
Hundhammerfjellet	TL Nærøysund	18 Voengelh-Njaarke (Kappfjell/Bindal)	doaimmas / hukseme	55	NTE Energi
Rapheia	TL Namsos	6 Fovsen-Njaarke	hilgon	48	Statskog
Blåheia	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	hilgon	200	Sarepta
Bessakerfjellet 1	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	doaimmas	57	Trønderenergi

⁷ Ovddit ohcci lei biddjan Sjonfjellet vuordimii, muhto de bodii Freyr, mii plánii stuora báhtterfabriikka, ja bijai eaktun ahte beassá hukset bieggafápmorusttega dohko.

Roan 1	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	doaimmas	255	Fosen Vind
Storheia 1	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	doaimmas	288	Fosen vind
Innvordfjellet	TL Flatanger, Namsos	6 Fovsen-Njaarke	konsešuvdna addon	115	Zephyr
Sørmarkfjellet 2	TL Flatanger, Osen, Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	konsešuvdna addon	130	Trønderenergi
Bessakerfjellet 2	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	konsešuvdna addon	57	Trønderenergi
Harbaksfjellet 2	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	konsešuvdna addon	124	Fosen vind
Roan 2	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	konsešuvdna addon	255	Fosen Vind
Storheia 2	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	konsešuvdna addon	288	Fosen vind
Beingårdsheia	TL Flatanger, Namsos	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus vuordá	140	Ulvig Kiær
Aunkrona	TL Flatanger	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	70	Statkraft
Rørvassheia	TL Flatanger, Osen	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	170	Statkraft
Benkheia	TL Indre Fosen	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	60	Statkraft
Leksvik	TL Indre Fosen	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	100	Statkraft
Markabygda	TL Indre Fosen	6 Fovsen-Njaarke ⁸	diedáhus gesson	300	Trønderenergi
Rissa	TL Indre Fosen	6 Fovsen-Njaarke ⁹	diedáhus gesson	60	Statkraft
Jektheia	TL Namsos	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	57	Statskog
Storsnøheia	TL Namsos	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	54	Statskog
Mefjellet	TL Steinkjer	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	273	Statskog
Staurheia	TL Steinkjer	6 Fovsen-Njaarke	diedáhus gesson	100	Fred Olsen
Steinheia	TL Steinkjer	6 Fovsen-Njaarkediedáhus gesson	diedáhus gesson	72	Statskog
Sørmarkfjellet 1	TL Flatanger, Osen, Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	hukseme	443	Trønderenergi
Harbaksfjellet 1	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	hukseme	438	Fosen vind
Kvendalsfjellet	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	hukseme	401	Fosen vind
Sandvassheia / Follaheia	TL Steinkjer	6 Fovsen-Njaarke	čilgehusprogr. mearriduvvon	200	Ulvig Kiær
Kvendalsfjellet	TL Åfjord	6 Fovsen-Njaarke	konsešuvdna addon	118	Fosen vind
Kopperå	TL Meråker	7 Gaasken-Laante	hilgon	180	RWE Wind
Hyllfjellet	TL Verdal	7 Gaasken-Laante	ohcan	200	RWE Wind
Ilfjellet	TL Rennebu	Trollheimen	pláneme	?	Fred Olsen
Fakken	TR Gálsa	10 Vannøy	doaimmas	60	Troms kraft
Maurneset	TR Ráisa	36 Cohkolat	hilgon	10	Vindkraft Nord
Flatneset	TR Sázza	15 Nord-Senja	diedáhus gesson	35	Troms kraft
Rieppi	TR Omasvuotna	24 Bassevuovdi	hilgon	80	Troms kraft
Måsvik	TR Romsa	12 Ringvassøy?	ohcan gesson	15	Statkraft
Kvitfjell	TR Romsa	14 Sállir / Kvaløy	doaimmas	200	Tromsø vind

⁸Dát rusttegat ledje plánejuvvon boazoorohaga olggobealde, muhto liikká boazoguhtunguovllu siskkobealde

⁹Dát rusttegat ledje plánejuvvon boazoorohaga olggobealde, muhto liikká boazoguhtunguovllu siskkobealde. .

Raudfjell	TR Romsa	14 Sállir / Kvaløy	hukseme	340	Raudfjell vind
Sandhaugen	TR Romsa	14 Sállir / Kvaløy	konsešuvdna gesson	15	Sandhaugen
Kroken	TR Romsa	17-18 Tromsdalen	čilgehusprogr. mearriduvvon	60	Fred Olsen

Geat leat bieggafámu duohken?

Mii leat dán tabellii čállán konsešuvdnaohcciid, nugo NČE lea dieđihan. Dávjá dát vuvdet viidáseappot eará fitnodagaide, ja danin sáhtta odne dahje ihttin leat eará eaiggádat. Sullii 80 % doaibmi bieggafápmorusttegiin Norggas leat vuvdojuvvon olgoriikalaš fitnodagaide, ja dát guoská maiddái rusttegiidda boazodoalloguovlluin. Lea dábálaš ahte vuvdet go leat ožžon konsešuvnna, ja ovdal go huksegoahtit. Dát dagaha ahte norgga bieggafápmofitnodagat sáhttet bidjat johtui ollu eanet rusttegiid go dan masa sis lea ruhta realiseret, ja ahte sáhttet dinet stuora ruđa go vuvdet. Dávjá sáhtta ovttá rusttegis dinet moadde čuođi miljovvna, ja leat ovdamearkkat ahte eaŋkilolmmoš lea dinen badjel čuođi miljovvna dán láhkái.

Tabealla čájeha ahte leat hui mánga fitnodaga mat ohcet konsešuvnna. Stuora oassi leat priváhta fitnodagat, mángasis lea juo olgoriikalaš kapitála. Dás leat maiddái fitnodagat mas almmolaš orgánain lea guovddáš rolla, omd. Statkraft ja Statskog. Namaid duohken nugo Finnmark Kraft, Troms Kraft, Trønderenergi ja Zephyr leat suohkanlaš ja fylkkagielddalaš fitnodagat ja orgánat. Lea leamaš ollu riidu Finnmarkkuopmodaga (FeFo) beroštumi birra Finnmark Kraftas, boadusin lea FeFo-stivra mearridan geassádit oamasteami fitnodagas.

Duiskka fitnodagat oamastit juo stuorra oassi norgga bieggafámus. Dá čilge duiskka aviisa Die Welt am Sonntag movt duiskka fitnodagat bilidit meahci Norggas.

Ii makkárge seanadeapmi

2017:s nammadii Stuoradiggi duohtavuodá- ja seanadankommišuvnna mii galgá guorahallat dáruiduhttinpolitihka ja vearrivuodaid sápmelaččaid, kvenaid ja Norgga-Suoma álbmoga vuostá. Kommišuvdna galgá kártet norgga eiseválddiid politihka ja doaimmaid ja dáruiduhttima váikkuhusaid, ja de evttohit doaimmaid mat váikkuhit seanadeapmái.

Guhkes áiggiid čada ledje sámit oidnon primitiiva álbmogin, mii galggai dáruiduhttojuvvot sihke gielalaččat ja kultuvrralaččat, ja boazodoallu oidnui jábmi ealáhussan. Dattetge nagodii boazodoallu ceavzit sihke ealáhussan ja kulturguoddin, vaikko leat leamaš ollu sisabahkkemat mat leat buktán stuora hástalusaid doibmii.

Maŋit jagiid lea celkojuvvon vuodđoláhkii, luondduvalljodatláhkii ja muhtin eará lágaide ahte sámiin ja boazodoalus leat vuoigatvuodát eatnama ja čázi geavaheapmái. Boazodoallolága vuodđu lea ahte boazoeaiggádiin lea vuoigatvuodta iežaset ealáhussii ja guovlluide árbevirolaš geavaheami dihte. Norgga stáhta lea maiddá ratifiseren konvenšuvnnaid mat sihkkarastet álgoálbmogiid ja unnitloguid vuoigatvuodaid.

Muhto seammás go almmolaš politihkka lea ahte vearrivuodta lea heaittihuvvon ja ahte dál lea áigi seanadeapmái, de ferte boazodoallu eambbo go goassege ovdal ráhčat vai hehttet dahje ráddjet sisabahkkemiid mat bilidit luonddu ja eanadagaid ja váldet guohtun- ja doaibmavuoddu. Dát dáhpáhuvvá oktanaga stuora oasis boazodoalloguovllus, ruvkkiid, čáhcefápmu, barttaid, fápmojohtasiid ja eará bokte, muhto dál gávdno maid uhkádus mii lea erenoamáš stuoris; bieggafápmu. Bieggafápmofitnodagat ja eiseválddit leat dál álggahan offensiivva boazodoalu vuostá mii lea stuorimus historjjás.

Dán dilis lea váttis hupmat seanadeami birra.

Bohccot guhttet Nussir-váris Fálesnuoris, orohat 22 Fiettariis. Orohagas leat huksehuvvon dahje plánejuvvon sihke čáhcefápmu, bieggafápmu, ruvke, barttat ja fápmojohtasat.

(Foto: Marion Palmer)

A3. Raportta čeahkkáigeassu

Čeahkkáigeassu čuovvu olles raportta kapihtaljuogu, vai sii geat háliidit eanet dieduid dihto áššis, sáhttet daid gávdnat (dárogiillii) eará osiid vástideaddji kapihtalis.

(B1) Muhtun fáktát boazodoalu birra

Norgga servodagas lea váilevaš máhttu boazodoalu birra, ja dát lea okta sivain go boazodoalloberoštumit dávjá eai válde vuhtii áššiin mat gusket luonddusisabahkkemiidda sámi boazoguohtunguovlluin. Go dákkár sisabahkkemiid galgá árvvoštallat, de ferte geahčadit buot boazodoalu guoski beliid.

*Rátkkagárdi bohccuide, Sohparvađđa, Kárášjohka
(Govva: Mellet Solbakk)*

Leat sullii 3 miljovna gotti ja 2 miljovna bohcco máilmmis. Boazodoallu doaimmahuvvo olles eurasiahtalaš nannáma davit oasis. Davviriikkain lea boazu/goddi leamašan dehálaš olbmuide mañemus jieŋaáiggi rájes ja sámi kultuvrii nu guhkás maños áiggis go mii dan dovdat. Boazodoalu ruohttasat mannet badjel duhát jagi ruovttoluotta áiggis ja dat lea Davvikalohtas leamaš dábálaš váldoealáhussan guhkes johtimiiguin unnimusat 400 jagi.

Dál leat 2-300.000 bohcco guđe riikkain Norggas, Ruotas ja Suomas, ja boazodoallu ávkástallá meahcceguovlluid mat dahket measta beali eanaareálas. Sámi boazodoalloguovlu Norggas lea oktilis guovlu Hedemárkkus Finnmárkui.

Boazodoallobearrašiid lea boazodoallu sihke ealáhus, eallinvuohki ja kultuvra. Boazodoalus leat guhtta dehálaš oasi:

Doaibma - Eana - Borramuš - Giella - Biktasat - Bearaš

Boazodoalu mángga beliin eiseválddit vuosttažettiin ja ovddemusat guovdilastet biergobuvttadeami.

Bohccobierggu ja siskkožiid atnet borramuššii ja duljiid, dávttiid ja čorvviid atnet atnu- ja čikjabiergasiidda. Boazobuktagat sáhttet maiddá adnot dálkkaslaš ja kosmehtalaš geavaheapmái. Boazodoalu haga mis eai obage gávdnoše dát.

Sámi kultuvrras, luonddumáhtus ja gielas lea boazodoallu ja barggut mat dasa gullet guovddázis.

Bieggafápmohuksen dál lea jávkadeame dan maid Sámi vuoigatvuodálávdegoddi gohčodii «Sámi kultuvrra luondduvuodđun».

Boazu sáhtta prinsihpas ieš gávdat borramuša birra jagi, ja dušše dálvet ferte bibmojuvvot erenoamáš dilálašvuodain. Boazu lea iešbirgejeaddji ja olbmot sáhttet dan dušše vassis muddui stivret.

Ealut čuvvot oahppan johtin- ja ruvgalanminstariid maid lea váttis rievdadit. Ealut leat geográfalaš ja dálkkádatlaš dilálašvuodaid hálldus ja boazodolliin lea ráddjejuvvon stivrejupmi daid badjel.

Lea erohus man lojit bohccot leat sihke seamma ealus ja gaskal iešguđet ealuid. Sarvat eai leat nu árggit go álddut.

Nu guhká go boazu gávdná doarvái borramuša, de dat ii boade lahka ge olmmošlaš sisabahkkemiid. Boazu sáhtta vuoitit balu badjel jus lea unnán borramuš, dalle dat ruvgala dohko gosa muđui ii manaše.

Sáhttet šaddat ollu vahátváikkuhusat jus olbmot muosehuhttet ealuid. Earenoamáš vearrái lea guotteha oktavuodas.

Mii fertet diehtit movt boazu ávkástallá eanadaga birra jagi jus galgat ipmirdit movt sisabahkken boazodoalloguovllus váikkuha bohccuide ja boazodollii. Boazu dárbbáša iešguđet jahkodagaid iešguđet guohtunressaid. Geavahanguovlluid gaskkas leat dávjá unnán vejolaš johtalan- ja johtingeainnut.

Olmmošlaš sisabahkkemat leat dagahan ahte ovddeš vejolaš johtingeainnut ja johtalangeainnut leat giddejuvvon dahje guohtunguovllut leat jávkan, ja nu leat gártan unnit válljenvejolašvuodas. Boazodoallolágas lea johtingeainnuin earenoamáš suddjen.

Dakkár sisabahkkemiid go bieggafámu boazoguohtunguovlluin ferte árvvoštallat dan vuodul movt boazodoallu geavaha guovllu. Dábálaččat ii leat vejolaš buhttet masson eatnamiid, ja sisabahkken dávjá buktá vára masttadit ránnjéaluin ja dagahit riidduid siiddaid ja orohagaid gaskkas.

Eanasoasi jagis boazu vánddarda friddja ja guodoheapmi dábálaččat lea fuolahit ahte bohccot bissot siskkobealde dan guovllu gos galget leat. Dušše áigodatjohtimiin ja earenoamáš dáhpusain nugo merkemis, rátkimis ja njuovvamis, boazoeaiggát njuolgut searvá fárrui go čohkket ja jođihit dahje vuojehit ealu. Sisabahkkemiiguin guohtuneatnamis sii šaddet bággehuvvot dávjjibut guodohit.

1960-logu rájes geavahišgohte mohtorfievrruid ja eará tehnikkalaš veahkkeneavvuid boazodoalus. Dát muhtun ládje geahpidii barggu, muhto gáibidii eanet ruhtadietnasiid ja danne stuorábut ealuid. Ollu báikkiin boazosápmelaččat orrugehte bistevaččat čeahkkebáikkiin dahje geainnuid lahka.

Danne sáhte muhtun bearašmiellahtut váldit bálká barggu boazodoalu olggobealde. Dávjá šadde nissonat dan dahkat, ja danne sin sadi boazodoalus hedjonii.

Mohtorfievrut leat boahmán herggiid sadjái ja mekaniseren lea rievddan makkár máhtu boazodoallit dárbbasit. Dát lea mielddisbuktán unnit oktavuoda elliiguin ja bohccot eai šatta nu lojit. Mohtorfievruid geavaheapmi lea maiddá buktán eanet gollanvahágiid eanadahkii ja dearvvasvuodaváttisvuodaid ollu boazodolliide.

Eanadaga molsašuvvan dahká ahte sisabahkken sáhtá addit mihá stuorábut váikkuhusaid go dan maid dat areálas proseanttalaččat dahket. Jus galgá meroštallat sisabahkkema váikkuhusaid, de ferte dovdat eanadaga ja movt bohccot dan geavahit. Gávdnojit juo areálageavahankárttat, muhto dát eai leat doarvái mearrádusvuodđun.

Boazodoallu dárbbasa fysalaš rusttegiid eanadagas, nugo áiddiid mearkumii, rátkimii ja njuovvamii. Sisabahkken sáhtá mielddisbuktat ahte dáid ii sáhte geavahit nu movt ovdal. Oahceáiddit dárbbasuvvojit vai hehte bohccuid johtaleame guovlluide gos eai galgga leat.

Boazodoalu organiseren lea lotnolasvuohka gaskal siskkáldas sámii ja olgguldas dáčča organiserema, ja dát leat dávjá leamašan vuostálasvuodas nubbi nuppiin.

Sámii boazodoalu siskkohealde leat visot bohccot persovnnalaččat oamastuvvon ja merkejuvvon eaiggáda mearkkain. Sámii boazodoalloorganiserema vuoddoovttadat lea «siida», mii mearkkaša sihke ealu mii guohtu ovttas, olbmuid geat barget bohccuiguin ja eaiggáduššet bohccuid ealus, ja guovllu gos dat guhtot. Ollu siiddat leat ovttas birra jagi, muhtumat ges juohkásit dahje čoahkkanit áigodatguohtumiid mielde. Dušše muhtun boazodolliin geain lea iežaset mearkka, lea iehčanas ealáhusdoalli stáhtusa, namahusain siidaoassi.

Visot Norgga boazoguohtunguovlu lea juhkkjuvvon sullii 80 nummaraston orohahkii, main leat bistevaš rájít ja stivrát maid boazodoallit leat válljen. Alit dásis hálldašit boazodoalu Fylkkamánni ja Eanandoallodirektoráhtta. Ráđđehus ja Sámediggi leat nammadan boazodoallostivrra. Dán boazodoallohálldahusas ii leat formálalaš rolla huksenássiid oktavuodas, earretgo dan ahte Fylkkamánii boazodoalloossodat sáhtá vuostecealkámuša buktit.

1800-logu rájes lea Stáhta stivren boazodoalu, dávjá áibbas sámii árbevieruid vuostá. Manemus jagiid lea Stáhta eambo stivregoahtán boazodoalu ja sámii siskkáldas iešstivrejupmi lea unnon. Ollu sisabahkkemat čájeht ahte boazodoalus ii leat kontrolla dahje iešstivrejupmi iežaset geavahanguovlluid badjel.

1970-80-logus lea Stáhta geahččalan stivret boazodoalloealáhusa Norgga eanadoalu minstara mielde. Boazodoallošiehtadus lea váikkuhan ovttageardásaš biergobuvttadeapmái ja eallostrukturermii mii lea áibbas vuostá sámii árbevieru. Dat lea dagahan boazodoalu hearckit boránvdefallehemiide ja lea maid lassánahtán dárbbu biebmamii.

Jus galgá ipmirdit sisabahkkemiid váikkuhusaid guohtoneatnamii, de ferte leat nanu máhttu boazodoalu birra obbalaččat ja dan guovllu birra gos dat dáhpuhuvvá. Gávdnojit oallugat geain lea sihke praktihkalaš ja teorehtalaš máhttu boazodoalu birra, muhto huksejeddjit eai hálit sin atnit boazodoalu váikkuhusčielggademiide. Huksejeddjit háliidit olbmuid geain ii leat erenoamáš máhttu boazodoalu birra, muhto geain orru leame fágalaš autoritehta maid sáhttet geavahit go addet konklusuvnnaid mat sáhttet doarjut sisabahkkemiid.

Bohccuid johtaleamit ja boazodoalu jahkebirrajohtu lea dárkilit heivehuvvon dálkkádahkii dan guovllus mii geavahuvvo. Temperatuvra, bieggá ja njuoskkádat sáhtá mearrideaddjin goas ja man muddui muhtun guohtunguovllu dahje eará geavahanguovllu sáhtá geavahit. Go sisabahkkemat unnidit válljenvejolašvuodaid, de boazodoallu šaddá hearckibut dálkkádatrievdadusaide. Dálkkádatrievdadusat váikkuhit hui garrasit sis-Finnmárkui. Dát boahá dagahit stuora váikkuhusaid dálveguohtumiidda ja sisabahkken nugo bieggafápmu dagaha dán dili vel vearrábun.

(B2) Muhtun diedut bieggafámu birra

Bieggaturbiidna buollime, Bösjövar den, Mora, Ruotta, 23.02.2020.

(Govven: Dalarnas Tidningar)

Bieggaturbiinnat leat buvttadan elrávnnji badjel čuođi jagi, muhto easkka 1970-logus dát viidánii eará riikkain ja 1990-logu loahpas Norggas. Dánmárku, Duiska, USA ja Kiinná leat njunnošis leamaš ja dáid riikkaid fitnodagat doaimmahit eanas oasi turbiidnabuvttadeamis. Dánmárkkus leat sullii 4300 turbiinna ja Duiskkas 30.000 turbiinna, Finnmárkkus ges leat sullii 50 turbiinna jođus ja Norggas 800. 2018:s bieggafápmu buvttadii 5 % máilmmi energijafáhus. Máilmmibuvttadus eambbo go dupalastojuvvui 2013 rájes 2019 rádjái.

Statkraft čuoččuha: "*Bieggafápmu gullá birasustitleamos mállet stuoratskálá fápmobuvttadusaide.*" Bieggafápmu leat oalle unnán dálkkádatgássa luoitimat, muhto báikkálaš vahágat njuolgo luondduohtheademiid bokte leat stuorrát. Bieggafápmu ii leat birasustitlaš, jus lea dáhttu bisuhit šaddo- ja eallišlájaid lunddolaš eallinguovlluid, eanadagaid ja boazodoalu, lea baicce hui birasvahátlaš mállet fápmobuvttadeapmi. Bieggafámu ferte maid árvvoštallat bieggafápmorusttega buvttadeami birasváikkuhusaid ektui ja daid váikkuhusaid ektui mat rusttetbuvttadeami mannet leat. Bieggafápmu gáibida ruvkkiiid veaikái, neodymii, dysprosiumii, ladjui, nihkkelii, alumiinnii, ruovdái, kálkageađgái jna, buvttadanrusttegiid generáhtoraide, turbiidnasojiide ja vuoduide, ja vel bávkalemiid ja vuodjimiid monterema oktavuodas. Bieggafápmu ii leat «luoitima haga». Bieggafápmorusttegiid elrávdnjekábelat geavaheddjiide geavahit maid dai ollu metállaid. Dan dahket maid dai elrávdnjebiillat.

Dálkkádatdoaimmat fertejit árvvoštallat olles karbonabalánsa. Go vuovddit ja jeakkit billistuvvojit bieggafápmu huksemii, de dagaha dat negatiiva karbonabalánsa.

Bieggafápmu dagaha stádismeahhtun elrávdnjelágideami ja dat ferte dievasmahttojuvvot eará fápmobuvttadeamiin. Bieggafápmu sáhtá vurkejuvvot batteriijaide dahje dego hydrogenan, muhto dakkár vurken lea hui divrras ja gáibida stuora resurssaid.

Bieggafápmorusttegat leat divrasat bajásdoallat ja dat bistet ollu oanehit áiggi go eará fápmorusttet mállet. Lea maid dai stuora várra ahte soajit ja doardna mannet gaskat, generáhtorat buollájit ja oljosuđđui. Lea eahpečielggas geas lea ovddasvástádus čorget heaittihuvvon ja billašuvvan bieggafápmorusttegiid ja dan sojiid ii sáhte resirkuleret. Ii oro leamen nu makkárge plána čorgemii, nu ahte turbiinnat dušše hoigaduvvojit veallut ja cuvkejuvvojit eatnama nala.

Bieggafápmorusttet rievdata luonddueanadaga industriijaeana dahkii, billista ássanbirrasa, tuvrabirrasa ja vaháguhtá turistaaláhusa.

Bieggafápmu lea erenoamáš areálagáibideaddji. Norggas lea 1760 km² areála sirdojuvvon olgoáibmoguovllus (LNFR) bieggafápmohuksen- ja rusttet-guovllun, mii lea eambbo go ollislaš industriijaareála ja gávpot- ja čoahkkebáikeareála riikkas.

Turbiinnat meahceguovlluin dagahit stuora luondduohtheademi. Doartna vuđđui ferte roggat dahje bávkaladdit, čiekŋalis ráiggiid stuora betonŋabirccuide main lea ruovdi siste ja stuora snágit mánŋa mehtera vulos.

Bieggaturbiinnain mat leat doaimmas lea ollu jietna. Eará riikkain lea gáibádus ahte lea 1 - 2 km gaska gaskkal turbiinnaid ja viesuid, muhto Norggas huksejuvvot dat nu lahka go 4 -500 m. Olbmot geat leat lahka turbiinnaid giksašuvvet ollu riejas ja boazu reagere garrasit dasa. Riedja sáhtta dagahit dearvvašvuodavaháguhttimiid mannel guhkitáiggi váikkuhusa.

Bieggaturbiinnain boahtá maiddá infrajietna, mii manná guhkit gaskkaid badjel ja main leat eahpečielga váikkuhusat.

Go bohtet alla bieggaturbiinnat de billistuvvo eanadaga čábbodaga, ja sojiid lihkastagat dagahit ahte luonddus ii oaččo goassege ráfi. Sojiid lihkastagat baldet bohccuid. Beaivvadágas dahket jorri bieggaturbiinnat suoivvanasaid. Ollu bieggaturbiinnain leat šleadggočuovggat girdijohtolaga dihte.

Turbiidnasojiide šaddá jiekka muhtun lágan dálkedilálašvuodain. Dát fas šlivgojuvvot čoalttuid mielde ja vaháguhttet olbmuid, bohccuid, eará elliid ja materiálaid. Dalle lea váralaš mannat lagabui go 400 m ja olles bieggaindustriijaguovllu ii sáhte de atnit masage eará. Doaimmat mat hehtejit jiekuma ja dan eretšlivgoma leat divrasat ja/dahje vaháguhttet birra.

Bieggafápmorusttet billista lottiid eallin-, monnen- ja bessenguovvluid, ja soajit goddet stuora lottiid.

Maidai ollu girdisáhpánat ja divrrit gottáhallet bieggaturbiinnain.

Sojiid gollan dagaha ahte mikroplastihkka ja lásefiber háddjejuvvo lundui ja čázadagaide. Turbiinnaid monteremii ja bajásdoallamii gáibiduvvot govda geainnut juohke turbiinna lusa ja stuora sajit bargomašiinnaide. Fápmojohtasat leat maiddá stuora luonddusisabahkkemat ja sáhttet doaimmat dego caggin bohccuide. Leat linjját mat lonohallet olgoriikkain ja eambbo dakkáriid leat vel hukseme dahje pláneme.

Leat ollu váikkuhusat bieggafápmus mat leat heittogat iskojuvvo: sparanas, infrajietna, elektromagnehtalaš gulahallamii ja rádáriidda váikkuheapmi, mikrodálkkádat, aerosola.

2019:s lei Norgga bieggafápmobuvttadeapmi 5,5 TWh, oktii 18 TWh addon lobiiguin. NČE lohka ahte Norggas lea gaskkal 400 ja 1800 TWh ovddas bieggafápmopotensiála. Ii leat gal realisttalaš hukset daid, muhto mii sáhttit buohstastáhttit Duiskkain, gos lea sullasaš areálas 90 TWh. Eambbogo bealli das sáhtta huksejuvvot boazodoalloguovlui. Eiseválddit eai leat bidjan bajimus ráji dasa man ollu sáhtta huksejuvvot.

Buot bieggafápmu Norggas lea ožžon njuolga ja/dahje eahpenjuolga subsidiaid:

- Njuolgo investerendoarjagiid ja buvttadandoarjagiid bokte
- El.-sertifikáhtaid dahje ruoná sertifikáhtaid bokte
- Árvovuolidahttináiggi geahpádusaid bokte
- Nuvttá fápmofievrrideami bokte
- Vearrogeahpádusaid bokte
- Vuolggadáhkádusaid (opprinnelsesgarantier) bokte
- Eksportadáhkádusaid bokte

2018:s lei Norgga ollislaš energijageavaheapmi 215 TWh, mas 124 TWh lei elektrisitehta. Mihttu lea buhtadit 80 TWh fossiila energija elektrisitehtain. Dán sáhtta hui bures gokčat go ođasta dálá čáhcefápmorusttegiid, energijaseastimiin ja energijabeavttálmahttimiin huksehusain ja industriijas, ja fápmorusttegiiguin maid leat hukseme dahje mat leat ožžon konsešuvnna. Sisriikka geavaheapmái ii dárbbas eambbo konsešuvnnaid bieggafápmorusttegiidda Norggas.

Muhtumat oaivvildit mii galgat hukset čáhcefámu ja bieggafámu ja váráiduhittit Eurohpá lassáneaddji elfápmogolahusa vai sii sáhttet heaittihit koallafápmorusttegiid ja atomafápmorusttegiid. Eurohpás buvttaduvvo dušše koalas ja oljjus badjel 15 geardde eanet go Norgga elektrisitehtabuvttadeamis. Huksen mii boadášii dáppe duodai ávkkuhit, livččii hukset sihke reasta čázadagaid ja mánggagageardásaččat duppalaštit bieggafápmobuvttadeami.

Eambbo realisttalaš lea ahte Norga galga olggosfievrridit čáhce- ja bieggafámu go ii biekkat kontineanttas ja dasto fas sisafievrridit go doppe bieggá. Dát boahtá miellidibuktat hui stádismeahhtun elrávdnjehattiid ja čáhcefápmorusttegiin alladeappot effeaktabuvttadeami, mii vaháguhtta eallima čáhcemagasiinnain ja jogain.

Norgga čáhcefápmu lea eanas leamaš almmolaš oamastuvvon, muhto dál oamasta olgoriikka kapitála badjel 80 % bieggafápmorusttegiin mat doibmet. Norgga fitnodagat álggahit prošavtta, ja dasto vuvdet konsešuvnnaid olgoriikkalaš eaiggádiidda. Norga lea čadnon EO energijapolitihkkii ee. ođasmahttingohččosa ja energijaásahusa ACER bokte. EO háliida sihke bieggafápmoáŋgiruššama ja olgoriikkalaš johtasiid.

Gii dine bieggafámuin?

- Konsešuvdnaohccit
- Fápmorustteteaiggádat
- Eananeaiggádat
- Gálvobuvttadeaddjit
- Fievrredanfitnodagat
- Mašiidnaentreprenevrrat
- Konsuleantafitnodagat

Investeremiid ektui bieggafápmu addá hui unnán bargosajiid, báikkálaččat ja muđui Norggas.

(B3) Movt bieggafápmu váikkuha boazodollui?

Guohtuneatnamiidda sisabáhkkenváikkuhusaid árvvoštallan ferte guoskat báikkálaš, regionálalaš ja kumulatiiva čuozausaide.

Jus dat ii dáhpáhuva juste nie, de bieggafápmu lea vahágin sihke dasa mii girdá áimmus ja bohccuide eatnamis.

Illustrašuvdna: Jean-Michel Thiriet)

Njuolgo guohtunvaháгат

Guohtuneatnamiid ja guohtunšattuid gokčet turbiidnastealládagat, geainnut, sajit bargomašiinnaide, trafostašuvnnat ja stivllit, geaidnovielttit ja deavdagat, buot areála mii rievdaduvvo roggamiin, bávkalemiin ja deavdimiin. Guohtunvaháгат sáhttet maid šaddet go luondu rievdá huksemiid geažil, nugo jeakkit mat goiket jna.

Fysalaš rusttegiid garvin

Boazu mii veaiddalasas guohtu, boahtá garvit unnit dahje eanet guovlluid mat leat turbiinnaid lahka. Dat sáhttá garvit mánga kilomehtera rusttegis. Man ollu garvá rievddada topografiija, dálkki ja dan mielde leat go bohccuin válljenvejolašvuodát. Sivvan sáhttá leat jorri turbiinnat maid bohccot oidnet, čuovggat mat šleđgot, suoivvanasat maid soajit ráhkadit, jienat mat gullojit ja infrajienat. Go boazu garvá iežas árbevirolaš guohtunguovlluid, de dat álkibut johtala guovlluide gos dat ii galgga leat, omd. ránnjásiiddaid dahje ránnjáorohagaid rájiid siskkobealde. Dát álkit dagaha masttademiid ránnjáealuiguin. Dalle dárbbáša doaibmajuguid nugo eanet guodoheami ja/dahje áidehuksemiid. Masttademiin šaddá buot bohccuid váldit rátkkagárdái, mii mearkkaša ollu liigebarggu ja eanet luondduloaktima.

Turbiinnat caggin

Go bohccot oidnet muhtun bieggaturbiinnaid, de dábálaččat jorggihit, ja guohtunguovllut nuppe bealde turbiinnaid eai adno.

Ráhkadusbargu

Ráhkadusaigodagas boahtá leat ollu johtolat mašiinnaiguin ja olbmuiguin. Dát boahtá addit olu šláma ja šleđggu čuovggaid. Bávkalanbarggut addet olu šláma ja gavjja. Maiddái doaibmamuttus bohtet guovllus fitnat eanet olbmot ja mašiinnat go ovdal.

Johtingeainnuid gidden

Johtingeainnu gidden dahje gáržžideapmi sáhtá mielddisbuktit boazomassimiid, earenoamážit giddajohtimis veaháš ovdal guotteha.

Elfápmolinjját

Allagealddalinjját luvvejit elektriikkalaš rávdnjemiid mat ráhkadit UV-čuoovgga, man boazu sáhtá oaidnit, muhto eai olbmot. Boazu geahččala dalle garvit dáid linjjáid.

Elliidčálgu

Muosehuhttimat ja hehttehusat bohccuide ja boazodollui sáhttet mielddisbuktit váttisvuodaid ragaha ja guotteha čadaheapmái. Dát boahá addit vuollegit miesseproseantta, stuorát boraspirevahágiid, geahppaset njuovvandeattuid ja heajubut vuoimmi misiin mat galget šaddet ealihanboazun. Dás eai leat beroštan eiseválddit eaige organisašuvnnat main lea ovddasvástádus elliidčálgui.

Váikkuhusat boazodolliide

Bieggafámu sisabahkkemat boazoguohtuneatnamiin mearkkaša ahte ii šat sáhte bargat nu movt buolvvaid mielde leat dahkan. Luondu rievdá ja boazodoallit vásihit ahte eatnamii márret ođđa akteverrat geat eai ipmir boazodoalu, sis váilu giella- ja kulturmáhttu. Fáhkekeasta leat sii geat mearridit movt boazodoallu galgá doaimmahuvvot. Boazodoallu ferte heivehit iežas installašuvnnaide ja vuorddekahtes dáhpáhusaide.

Dán geažil masset dietnasa go eai šatta nu ollu miesit mat šaddet rávis boazun ja go njuovvovuvvon bohccuin lea geahppaset deaddu. Dát mielddisbuktá liigebargguid nugo guodoheami, áidehukseami, rátkimiid ja eará doaimmaid vai bohccot bissot rievttis guohtumis. Dávjá boadusin šaddá ahte lienas unnu ja gártá eanet huššá, gollan ja buozanvuolta.

– Boazodolliide dát leat stuora psyhkalaš, sosiála, kultuvrralaš ja gielalaš dávvgut, buorredilli ja mokta hedjona. Dát leat váikkuhusat maid lea váttis sátnádit ja man ovddas lea veadjemeahtun máksit buhtadusa. Moraš go luondu billistuvvo ja eallinvuogi massin ii leat goassege váikkuhusčielggademiin fáddán.

Eahpesihkkaris váikkuhusat

Várre lihkohisvuodaide ja fáhkka dáhpáhusaide, nugo oljogolgamat, turbiidnabidgemat, šaddodaga buollin, váikkuhusat infrajietnabáruin ja mikroplástabihtát ja lássafiberat mat besset sojiin ja hágganit lundui.

Váidudeaddji doaimmat?

Huksejeaddjit ja eará bieggafápmobealušteaddjit čuoččuhit ahte boazodoalu sáhtá vuhtiiváldit váidudeaddji doaimmaiguin:

- Geahpidit sisabahkkema vahága dainna makkár sadjái turbiinnaid bidjá, áigeráddjet ráhkadusbarggu ja doaibmaáiggi, gilvit fas šaddodaga billistuvvon guovlluide jnv.
- Buhtadeaddji doaimmat dakkárat go boazoáiddit, buhtadusguovllut, ekonomalaš buhtadus.

Muhtun doaimmat soitet dagahit vahátváikkuhusaid unnibun go maid muđui livčče leamašan, muhto ii makkárga doaibma sáhte hehttet ahte bieggafápmohuksen mielddisbuktá boazodollui unnit geavahanguovllu ja dasto unnit guohtunvuodu, mii fas addá vuolibut boazologu ja unnit olbmuid geat sáhttet eallit boazodoaluin. Váidudeaddji doaimmain mat evttohuvvojit leat veadjemeahtumat, ja heivejit dušše ággan huksemii.

(C1) Bieggafámu vásáhusat čieža boazoguohtunguvllus

Vindkraftverket på Bessakerfjellet på Fosen blei satt i drift i 2008 og har ført til store problemer for reindrifta der.

(Foto: Bente Haarstad)

2014/15 dahkkui iskkadeapmi das maid boazodoallit ieža ledje vásihan daid orohagain gos dalle ledje huksejuvvon bieggafápmorusttegat. Dát almmuhuvvui čállosis *Utbygging av vindkraft i Fovsen-Njaarke / Fosen reinbeitedistrikt: Konsekvenser for reindriften i Sørgruppen. (Bieggafámu huksen Fovsen-Njaarke/Fovsen orohagas: Váikkuhusat Lullijoavkku boazodollui)*. Mii leat dás namuhan oasi ja ođasmahttán dainna mii lea dáhpáhuvvan viidáset 2020 rádjái.

Bieggafápmorusttegat mat ledje juo ceggejuvvon boazoguohtunguvlui ledje, orohaga namma lea ruođuid siste:

Trøndelága: Bessakerfjellet (Fovsen-Njaarke), Vikna (Årjel-Njaarke), Ytre Vikna (Årjel-Njaarke)
Hundhammarfjellet (Voengelh-Njaarke)

Nordlándá: Nygårdsfjellet (Gielas) Romsa: Fakken (Vánnjá)

Finnmárku: Rákkočearru (Rákkonjárga) ja Gilivuotna (Čorgáš)

Buot orohagain leat gáržon guohtumat daningo bohccot unnit dahje eanet garvet bieggafápmoguovlluid. Eatnasat leat massán johtalan- ja/dahje johtingeainnuid ja maiddái vásihan ahte šattai stuorát deaddu eará guohtunguvlluide dahje gittiide. Dát sáhttá fas mielddisbuktit dárbbu geahpidit boazologu ja danin váikkuhit dasa man ollugat sáhttet eallit boazodoaluin.

Mággga rusttegis leat šaddan nai stuorábut ja eará váikkuhusat go dan maid ovdagihtii ovdošedje. Go dáid rusttegiid ceggejedje, de bieggafápmu boazoguohtunguvlluin lei juoga ođas, ja váikkuhusaid eai sáhttán čielggadeaddjit eaige boazodoallit ovdošit. Danin muhtun váikkuhusat eai leat boahtán ovdan váikkuhusčielggademiin dahje buhtadusmávssuid árvvoštallanáššiin.

Dát duodaštuvvui ja belohakkii nannejuvvui ođasmahttimiiguin 2020:s. Buot orohagain leat ain váttisvuodát bieggafápmohuksema geažil ja ollugat leat massán stuora guohtun- ja doaibmaguovlluid. Buot orohagat dadjet ahte bohccot eai leat hárlánnan bieggaturbiinnaide.

Buot dát iskkadeamit leat dahkkon oalle smávva bieggafápmorusttegiin. Ferte vuordit vel stuorábut váikkuhusaid stuorát rusttegiiguin ja stuorát turbiinnaiguin maid dál huksejit/plánejit. Eanas dain huksemiin leat orohagat álggos vuosttildan plánaid ja váidán NČE konsešuvnnaid OED:i, muhto sii eai leat vuotán doppe. Muhtun dain huksemiin lea boazodoallu dohkkehan huksema, dainna jáhkuin ahte sis ii leat vejolašvuohta bissehit huksema ja ahte sii bohtet massit eambbo baggolonestemiin go šiehtadusain. Sis leat iešguđetge lágan vásáhusat huksejeddjiid ovttasbargguide, oallugat dovdet iežaset badjelgehččojuvvon.

Eanetlohku orohagain maidda dát guoská mitalit ahte sis lea leamaš unnán dahje ii makkárga váikkuhanvejolašvuohta váikkuhančielggademiide. Čielggadeddjiin lea unnán beroštupmi boazosápmelaččaid doallomáhttui ja sii eai leat hálidan dahje máhttán gaskkustit boazodoallogelbbolašvuoda čielggademiide.

(C2) Boazoguohtuma vásáhusat bieggafámu vuosttildeamis

Ollu bieggafápmohuksema plánaid vuosttildit báikkálaččat, sihke boazodoalloguovlluin ja dan olggobealde. Mii geahččat muhtun ovdamearkkaid gos boazoorohagat leat vuosttildan huksema, ja movt sii leat eambbo dahje unnit ožžon doarjaga earáin.

Maja Kristine Jåma eret Fovsenis doallá apealla Troandima Diggegotti olggobealde 08.06.2017.

(Govven: Aud Marie Mollan)

Fovsen

Orohat 6 Fovsen-Njaarke leat vásihan lagabui 30 bieggafápmoproševtta, ollu eambbo go eará orohagat.

Vuosttaš huksen lei Bessakerfjellet:is. Davvi-Fovsena boazodoallu šiehtadii dohkkehit dan, dainna jáhkuin ahte eai dárbbas vásihit eambbo huksemiid, muhto dan sadjái ožžo sii ollu eambbo, dego Harbakfjellet ja Roan.

Oarje- Fovsenis lea boazodoallu čađa áiggi vuosttildan huksemiid, erenoamážit Storheiai, guovddáš dálveguohtunguvlui. Sii leat áibbas duhtameahtumat váikkuhusčielggademiin ja leat ráhkadahttán sierra vuosteraportta.

2010:s attii NČE konsešuvnna njealji bieggafápmorusttegii Fovsenis: Sørmarkfjellii, Roanii, Kvenndalsfjellii ja Storheiai ja guovtti fápmojodasrusttegii. Buot dát mearrádusat váidojuvvoje OED:i, mii bisuhii konsešuvnnaid. Boazodoallojoavku Oarje- Fovsenis lea mángii leamaš dikkis, ja geassemánu 2020:s bodii loahpalaš lágamánnerievtti duomu mii dohkkehii huksema. Ášši lea váidojuvvon ON:a nállevealahanorgánii, CERD:i, mii lea bivdán huksemiid bissehuvvot dássáži go

leat geargan meannudemiin. Dan eai leat eiseválddit dohkkehan. Hukseimiin leat joatkkán ja rusttet rahppui miessemánus 2020:s.

Njeallje fápmorusttega Fovsenis ja guokte veahá lullelis dagahit ollislaččat prošeavtta mii gohčoduvvo Fosen Vind, mii lea Norgga stuorámuš bieggafápmoprošeakta, ja stuorámuš industriijahuksen nannámis, 11 miljárdda ruvdnui. Statkraft ovttasbargá dál šveicalaš oasusdalliiguin.

Bugenduottar (Kvitfjell / Raudfjell)

Sálliris Romssas huksejuvvo dál okta Norgga stuorámuš bieggafápmorusttegiin. Kvitfjellet plánen álggahuvvui juo 1990-logus ja dalle lei oalle unnán vuosttildeapmi, ja konsešuvdna ii váidojuvvon. 2012:s attii NČE konsešuvnna Raudfjellii maid dai, ja dalle lei arvat stuorit vuosttildeapmi.

Dat vuolggaheavvui báikkálaš beroštumiin, mat maŋŋel leat vuvdon duiska kapitálii. Fitnodaga áirras lea seammás Norwea¹⁰ stivrajodiheaddji. Fápmu lea vuvdon Alcoa alumiidnabuvttadeaddjai GIEK:a¹¹ eksportadáhkádusain.

Sálliris lea ollesjagiguhtun boazodoalus ja huksenguovlu lea guovddáš dálveguhtun- ja guottetguovlu. Dasa lassan leat maid dai bargan oažžut unnit rusttega Sandhaugenii mii lea lulábealde Raudfjelleta. Dan hilggui OED 2019:s.

Rusttetbargu lea ain jođus giđdat 2020:s ja huksejeaddji ii doahttal eavttu bissehit barggu guottetáiggi.

Oallugat leat maid dai vuosttildan, ee. Facebook-joavkkus «Stopp vindkrafttrasingen på Kvaløya».

Fálesrášša

Fálesrášša Fálesnuoris lea 21 Gearretnjárgga boazodoalloorohaga geasseguhtun. Doppe boahatá bieggafápmu čuohcat guottet-, guhtun-, johtalan- ja bálggosguovlluide. Bieggafápmoplána duogábealde ledje Finnmark Kraft, mas Finnmarkkuopmodat lea eaiggádiid gaskkas, ovttasbargguin Fred Olsen Renewablesiin.

Váikkuhusčielggadeapmi lei erenoamáš heitot ja lei huksejuvvon čuoččuhusaiguin ahte bohccot bohtet heivehit iežaset rusttegi. Maŋŋelgo NČE attii konsešuvnna 2013:s lassánii vuosttildeapmi. Gearretnjárgga boazodoallonuorat čálle digaštallančállosa ja ožžo čoaččuma oljo- ja energijaministariin.

Luonddugáhttenlihttu ja Sámediggi beroštedje maid áššis, ja 2015:s hilggui OED konsešuvnna. Goitge NČE válddii mielde Fálesrášša vuoruhuvvon huksenguovlun Našunála Rámma evttohussii.

Gaalpie (Kalvvatnan)

Fred Olsen Renewables plánii 40 km² bieggafápmorusttega Trøndelága ja Nordlándda rádjái, Årjel-Njaarke ja Voengelh-Njaarke boazodoalloguovlluid geasseorohagaide.

Guovllu boazodoallu logai váikkuhusčielggadeami váilevažžan ja boastut, ja boazodoalu guovllustivra attii vuostealkámuša, muhto NČE goitge attii konsešuvnna. Dan maŋŋel lassánii sámi organisašuvnnaid, birasorganisašuvnnaid ja lulli-sámi searvegotti, Saemien Åålmege, vuosttildeapmi. Boazodoalloorohagaid nuorat ledje erenoamáš aktiivvalaččat, ja besse čoaččkinastit ON:a álgoálbmotáššiid erenoamášraporterejeaddji.

¹⁰ Norwea – Norsk vindkraftforening. Norgga bieggafápmofitnodagaid searvi.

¹¹ GIEK – Garantiinstituttet for eksportkreditt.

Bieggafápmoprošeavtta vuosttildeaddjit deattuhedje erenoamážit sámegiela ja kultuvrra. Dat dagahii nu ollu deattu OED:i ahte konsešuvdnamearráduš hilgojuvvui, earret eará vuoduštuvvon Politihkalaš ja siviila vuoigatvuodaid konvenšuvnnain.

Goitge bodii maŋgel ođđa fitnodat ja geahččalii ođđa huksenplánain, muhto dan hilgo dalán boazodoalloorohagat.

Davvi

Grenslandet AS, oktan suoma St1 fitnodagain, leat plánen ovtta Eurohpá stuorámuš bieggafápmorusttega gasku Norgga nubbi stuorámuš sisabahkkenfriddja guvlui, Davvisiidda ja Deanu gielddain. Finnmark Kraft lei álggos mielde, muhto geassádii maŋgel.

Plánaguovlu lea eanemusat 13 Lágesduottar orohagas, muhto boahtá unnit dahje eanet maidái čuohcat 9, 14 ja 14A orohagaide. Grenslandet ovdanbuvttii diedáhusa Davvi Vindparkii 2017:s. Bohte 50 gulaskuddancealkámuša, eanas negatiiva, ja lea ollu vuosttildeapmi, erenoamážit Deanus ja Kárášjogas. Davvisiiddas lea eanas positiiva guoddu huksemii. Sámediggi lea vuosttildan huksema ja Luonddugáhttenlihttu lea vuoruhan ášši.

Multiconsult ráhkadii váikkuhusčielggadeami vaikko boazodoallu vuosttildii, Naturrestaurering boazodoalločielggademiin maid ráhkadii Sámi ealáhuslihtuin. Orohat 13 bivddii Protect Sápmi ráhkadit sierra čielggadeami, ja dat guovtti čielggadeamis lea bieggafámu otná boazodoalu govvádusat ja váikkuhusanalysat vuostálaga.

Grenslandet lea fállan boazodoalloorohagaide maidda dát čuohcá stuora ruđaid vai besset dahkat šiehtadusa, ja leat nagodan oázžut dan orohat 9:in, masa dušše eahpenjuolgadit čuohcá dat, dat eará orohagat leat hilgon fáldadaga.

Bieggaindustriija Našunála Rámma evttohusas váldui dát guovlu eret, muhto maŋgelgo rámma duššiin dahkkui de šattai dat áigeguovdil fas, erenoamážit go galgá huksejuvvot ođđa váldojođaslinjjá Vuonnabahtii. Konsešuvdnaohcan sáddejuvvui 2019:s.

Øyfjell

Øyfjell bieggafápmorusttet mas lea 400 MW ja 70 turbiinna lea dál huksejuvvome sisabahkkenfriddja lundui mii lea Vesterfjellanis Vaapstes. Vesterfjellan lei sámi ovdavázzi Elsa Laula Renberg boazodoalloguovlu. Bieggafápmorusttet boahtá váikkuhit [Njaarken varjelimiedajve](#) (Lomsdal-Visten álbmotmeahci). Fápmorusttet lea giddeme orohaga áidna vejolaš johtingeainnu maŋgelgo dat nubbi geaidnu lea billašuvvan čáhcefápmohuksema geažil.

Jillen-Njaarke orohaga siskkobealde lei álggos plánejuvvon bieggafápmorusttet nuorttabealde Mussere, muhto dan hilggui OED 2014:s. Seamma jagi addui konsešuvdna Øyfjellat bieggafápmorusttegi, mas ledje rievdadusat 2018:s. MTA-plana dohkkehuvvui 2019:s vissis eavttuiguin, muhto rusttetbargu álggahuvvui gidđat 2020:s vaikko eaktu ahte lea šiehtadus boazodoaluin ii leat ollašuvvan. Boazodoallu gáibidii bissehit rusttetbarggu johtin- ja guottetáiggis, muhto OED attii lobi. Dat lea mielddisbuktán stuora váttisvuodaid ja jáhkkmis ahte miesit jápmet.

(C3) Ruota bieggafápmu ja boazodoallu

Duiska bargit huksejit bieggafápmorusttega Granbergetis, Robertsfors suohkanis, Ruotas. (Govven: Erland Segerstedt)

Norgga ja Ruota bieggafápmohuksema leat dáhpáhuvván lagas ovttasbarggus, earret eará ruoná sertifikáhtaid ortnega dáfus. Ruotta lea huksen ja hukse ollu bieggafápmu guohtuneatnamiidda. Leat stuora vuostálasvuodát gaskal bieggafápmofitnodagaid ja boazodoalu ja guovtteoaivilvuohta movt bieggafápmu váikkuha bohccui ja boazodollui.

Bieggafápmu lea viidát huksejuvvon Ruotas maŋemus logi jagis. 2019:s lei measta 20 TWh buvttadeapmi dahje 3-4 geardde eanet go Norggas, ja meroštallojuvvo ahte dat duppalastá 2023 rádjai.

Eanas huksen dáhpáhuvvá dál davvin, eanas boazodoalloguovlluin.

Dat mii galgá šaddat Eurohpá stuorámuš bieggafápmorusttet lea dál huksejuvvome Markbygdenii mii lea Bihttána lahka, mas leat 1100 turbiinna 450 km² sturrosaš guovllus, vuovdečearus Östra Kikkejaures.

Ruotas rehkenastujuvvojit bieggafápmorusttegeat birasváralaš doaibman ja dan dihte gáibiduvvo lohpi leanastivrra birasossodagas. Dan sáhtá váidit Eana- ja birasduopmustullui (Mark- och miljödomstolen) ja Eana- ja birasbadjeriektai (Mark- och miljöövertätten). Gáibiduvvo maiddái lohpi suohkaniin maidda dat čuohcá. Measta goalmmadasoassi ohcamiin hilgojuvvojit, muhtomin dainna ákkain ahte doppe lea boazodoallu.

Ruotas leat eambo dutkan váikkuhusaid go Norggas. Bohtosat čájehit ahte bieggaturbiinnat mat leat doaimmas baldet bohccuid ja ahte geainnut leat hehttehusat, muhto fápmojodaslinjjáid váikkuhusat leat eambo eahpesihkkarat. Go ruota bieggafápmorusttegeat eai sáhte čujuhit ruota dutkamii ahte boazu hárvána bieggafápmui, de geahččalit sii čujuhit norgga dutkamii.

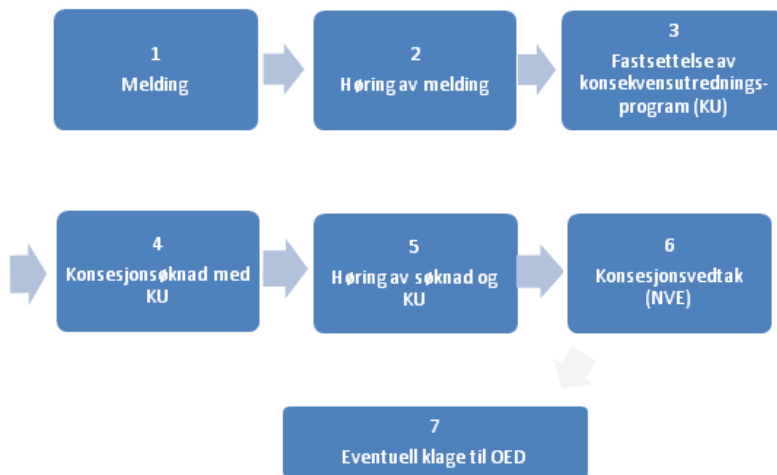
Malá čearus leat vihtta bieggafápmopárkka iežaset dálveorohagas ja vel golbma párkka leat ožžon konsešuvnnaid. Sii lohket ahte boadus lea ollu vearrátgo ovdagihtii ledje doivon.

Östra Kikkejaur čearus lea bealli dálveorohagas gokčojuvvon bieggafápmorusttegiiguin, ja dan geažil fertjit sii borahit bohccuid ollu eambbogo ovdal.

Čearuide mearkkašit bieggafápmoplánat hui ollu liigebargguid. Ruota ráđđehus galgá 2020:s buktit evttohusa Sámedikkiin konsultašunortnegii bieggafápmohuksema oktavuodas.

Ruota Sámiid Riikkasearvi lohká ahte čearut leat vuollegaš beali go galget šiehtadallat huksejeddjiiguin.

(D1) Láhkaásahus ja áššemeannudeapmi

Bieggafápmoáššiid áššemeannudeapmi:

1. Diedáhus
2. Diedáhusa gulaskuddan
3. Váikkuhusguorahallanprográmma mearrideapmi
4. Konsešuvdnaohcan váikkuhusguorahallamiin
5. Ohcama gulaskuddan
6. Konsešuvdnamearrádus
7. Vejolaš váidin OED:i
(Vindportalen.no govvideapmi)

Bieggafápmoáššiid lágat ja áššemeannudeapmi energiijalága mielde spiehkasta eará huksenáššiid ektui, mat čuvvot plána- ja huksenlága, omd. ruvkkiid:

- Suohkanis ii leat makkárge rolla plánaproseassas ja das ii leat váldi mearridit plánaprográmma iige muddenplána.
- Biraseiseválddiin ii leat makkárge rolla proseassas.
- Rusttetkonsešuvdna buhte sihke muddenplána, luoitinlobi ja doaibmakonsešuvnna. Dan botta go omd. ruvkeplána sáhtta hilgojuvvot guđa ceahkis áššemeannudeamis, de bieggafápmoplána ii sáhte hilgojuvvot ovdal loahpalaš konsešuvdnameannudeamis.
- Energiijahálddahus stivre buot álgu rájes gitta lohppii. Konsešuvnna sáhtát dušše guoddalit OED:i.

Áššemeannudanproseassa

Bieggafápmorusttegat badjel 10 MW dárbbasit konsešuvnna NČE:s.

Proseassa váldoceahkit:

Vuolggahapmi

Juohke registrerejuvvon fitnodat sáhtta vuolggahit plánaid. Boazodoalus, eará geavaheddjiin ja luonddugáhttenberošteddjiin ii leat dán dásis vuoigatvuohta dieduide dahje beassat diedihit. Dán dási

proseassas biddjojit eanas eavttut. Álggaheaddji sáhtta váldit oktavuoda vuoigatvuodalaččaiguin ja šiehtadusaid dahkat ovdal go sisabahkkema váikkuhusat leat čielggaduvvon.

Diedáhus

Doaibmaálgggaheaddji sádde diedáhusa NČE:i mii dan sádde gulaskuddamii. Sámediggi sáhtta gáibidit konsultašuvnnaid. Maŋnel gulaskuddama NČE mearrida čielggadanprográmma. NČE ii sáhte hilgut diedáhusa, muhto ferte sáddet dan viidáset meannudeapmái.

Váikkuhusčielggadeapmi

Váikkuhusčielggadeami čadahit sii geaid doaibmaálgggaheaddji háliida. Sis galgá leat «áššáiguoskevaš fágalaš gelbbolašvuohta», muhto eai leat makkárga eavttut dasa. Go boazodoalu váikkuhusaid galgá čielggadit, de ii gáibiduvvo boazodoallogelbbolašvuohta. Huksejeaddjit háliidit čielggadeamiid mat eai gávna váttisvuođaid mat sáhttet hehttet huksema. Kumulatiivva váikkuhusaid galgá čielggadit, muhto dájvja dat ii dahkko.

Konsešuvdnaohcan

Go konsešuvdnačielggadeami leat čadahuvvon, de doaibmaálgggaheaddji sáhtta ohcat konsešuvnna. NČE doallá diehtujuohkinčoahkkimiid ja sádde ohcama gulaskuddamii. Sámediggi sáhtta ovddidit vuostecealkámuša dahje gáibidit ráđđádallamiid NČE:in. Konsešuvnna sáhtta váidit OED:i.

Detálljaplána

Maŋnel konsešuvnna galgá huksejeaddji ráhkadit detálljaplána biras-, fievrredan- ja ráhkadusplánain. NČE galgá dohkkehit dan, ja maiddái bearráigeahččat huksema ja doaimma.

Heaittiheapmi

Go bieggafápmorusttegat leat bures gollan, de daid prinsihpas galgá heaittihit, rusttet galgá váldot eret ja eanadat biddjot fas ovddeš luondduidillái, muhto ii leat sihkkaraston ahte dasa várrejuvvo ruhta, ja ii gávdno dáhkádus dasa ahte dat dahkko.

Huksejeaddjit ja ovddasduvdit háliidit vel álkibut ja jođáneappot vuogádagaid ohcamiid meannudeapmái. Našuvnnalaš Rámma geahččaleapmi hilgojuvvui 2019:s. Dál plánejuvvo rievdadeapmi konsešuvdnaproseassas ja stuoradiggediedáhus bieggafápmohuksema birra bođii 2020 geassemánu.

Láгат mat váikkuhit bieggafápmohuksemii

- Energiijaláhka (váldoláhka)
 - Plána- ja huksenlága (vissis muddui).
 - Luondduvalljodatláhka. Gáibida nanaguoddevaš geavaheami ja sámi kulturmuittuid vuhtii váldima, muhto unnán geavahuvvo geavatlaččat.
 - Boazodoalloláhka. Gielddus giddet johtalangeainnuid. Muđui ii gielddus sisabahkkemiid vuostá.
 - Kulturmuittoláhka. Sihkkarastá kártema, muhto ii hehte sisabahkkemiid.
- Sáme- ja álgoálbmotriekti:
- ILO-konvenšuvdna 169 álgoálbmogiid birra.
 - ON konvenšuvdna siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra.
 - ON konvenšuvnna buot mállet čeardavealaheami loahpaheami birra.
 - ON konvenšuvdna biologalaš valljivuođa birra (CBD).
 - Vuodđolága sámeparagrafa § 108.
 - Sámeláhka.
 - Finnmarkoláhka.
 - Konsultašuvdnaortnet. (Lágadeami evttohus lea meannuduvvome).

Jus vuoigatvuodalaččat eaktodáhtolaččat eai daga šiehtadusa huksejeddjiin, de Stáhta, NČE bokte, sáhttá bággolonistit bieggafápmohuksema várás. Bággolonistanláhka dadjá ahte sáhttá bággolonistit bieggafápmorusttegiidda, muhto dušše dainna eaktudemiin ahte «sisabahkken vissásit lea eambbo buorrin go vahágin». Muhto movt mihtidit dan mii lea ávkin investoraide boazodoalu ja luonddu vahágiid vuostá?

Gii lea rievtti mielde áššeoasálaš dahje riektesubjeakta boazodoalus? Áidna geat sáhttet ovddastit boazodoalu sisabahkkenáššiin leat sii geat ieža atnet guovlluid boazodollui. Boazodoalu eai danne sáhte ovddastit stáhtalaš boazodoallohállddašeami orgánat iige Sámediggi. Ankke lea dávjá eahpečielggas gii lea áššeoasálaš go huksenáššis lea sáhka – orohat, siida, siidaoassi dahje ovttaskas boazodoalli.

Ollu lágat orrot sihkkarastime luonddu ja boazodoalu vuhtiiváldima, muhto dábálaččat daidda ii biddjo olu deaddu hállddašeamis ja duopmostuollomeannudeamis.

(D2) Máhttovuoddu

Makkár beroštumiid dutkan bálvala? NINA lea luonddudutkama instituhtta, Cicero ges lea dálkkádatdutkaninstituhtta. Nu movt plakáhtas oaidná de lea Ciceros čatnašupmi WinWind:i, EO-prošeakta mii galgá dutkat movt bieggafápmoindustriija sáhtta vuoitit bieggafápmohuksema vuostehágu badjel.

Bieggafápmohuksen mearrádusas leat stuora váikkuhusat ja gáibida danin nanu máhttovuoddu. Moanat lágat ja konvenšuvnnat, nugo luondduvalljodatláhka ja biologalaš valljodaga konvenšuvdna, dadjet ahte luondduhálddašeamis galgá deattuhit sihke dieđalaš, árbevirolaš ja báikkálaš máhtu. Man muddui lea huksejeddjiin, eanaeaiggádiin, suohkaniin, NČE:s, OED:s ja eará guoskkahuvvon áššeoasálaččain dakkár mánnggabealat máhttovuoddu? Gii bidjá ovdan máhttovuoddu mearrádusaide ja makkár beroštumiid beali čullet sii?

Go bieggafápmohuksen álggii Norggas, de geavatlaččat ii gávdnon obage dutkan das movt dát sáhtii čuohcat boazodollui. Dutkan mii ii lean áššáigullelaš adnui bealuštit huksema.

Norggas lea dál smávva biras, mii bargá sihke dutkamiin ja čielggademiiguin, mii ráđde dutkamiid ja váikkuhusčielggademiid bohccuid ja bieggafámu birra. Sin konklusuvnnat ahte bieggafápmu ii leat vahágin boazodollui, lea áibbas nuppe lágan go boazodolliid vásáhusat ja lea maid vuostálasvuodas eará norgga, ruota ja internašunála dutkanbirrasiid oainnuid. Maiddái hálddašeamis leat ollugat cuiggodan dáid čielggademiid mat adnojit vuodđun konsešuvnnaide.

NČE ja bieggafápmohuksejeaddjit liikká dorjot dán barggahandutkama, mii álohii konkludere ahte boazu ii garvve turbiinnaid ja sisabahkkemiid sáhtta beare čađahit. Váikkuhusčielggadeamit čađahuvvojit dábálaččat nu ahte eai geahča sisabahkkemiid ollislaš čuozaheamis. Metodat maid atnet leat:

- Mihtidit jeagelgokčasa dahje eará šaddodaga assodaga ja lávdama
- Mihtidit bohccuid gágerhivvodaga
- Áicat movt boazu láhte johtaleamis ja vuojeheamis

- Girdis govvet
- GPS-merket bohccuid
- Jearahallat boazodolliid

Máŋgga dáin metodain addet hui eahpesihkkaris bohtosiid, muhto anŋke adnojit ja dulkojuvvojit bohtosat háliiduvvon geaidnoválljema guvlui. Dutkit ja váikkuhusčielggadeaddjit dávjjimus eai máhte sámegiela, sis ii leat hárjáneapmi geavatlaš boazodoaluin, ja dávjá sis lea heajos gaskavuohta boazodolliiguin.

Eanemus adnon čielggadeaddjit bieggafámu ja bohccuid birra lea Naturrestaurering AS, mas lea lagas čanastat Multiconsultii ja Norweai. Sin leat garrasit cuiggodan boazodoallit ja eará fágabirrasat máŋgga čielggademiid dáfus, ee. Kalvvatnan, Nygårdsfjellet, Gilivuotna, Maurneset, Buheii. Maiddái eará huksemiin čujuhit huksejeddjit Naturrestaurering guorahallamiidda duodášussan dasa ahte bohccot hárjánit sisabahkkemii eaige vahágahtto huksema geažil. Moadde stuora konsuleantafitnodaga leat bieggafápmoorganisašuvnna Norwea miellahtut. Seamma konsuleanttat adnojit maid eaktobiddjin suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda.

Dutkanbirrasis lea leamaš čielga guovtteoaivilvuohta moaddelogi jagi ja dutkit leat vihtanuššan eará dutkiid vuostá diggeáššiin main lea sáhka boazoguohtunguvlui hukset bieggafámu. Eanas dutkanprošeavttaid leat olbmot dahkan, geain ii leat boazodoalloduogáš iige eará sámi duogáš. Gávdnojit liikká muhtun spiehkastagat. Daid searvái gullet Protect Sápmi, man norgga ja ruota boazodoalloorganisašuvnnat lea ásahan. Sii atnet gelbbolaš sámi dutkiid ja leat ráhkadan máŋga čielggadeami orohagaid dingojumiid vuodul, muhto ollugat leat liikká cuiggodan sin strategiija soabatmeahttunvuodaid čoavdit gulahallamiin gaskal huksejeddji ja boazodoalu. Muhtun dilálašvuodain leat orohagat dingon iežaset čielggadeddjiid, muhto dáid hilgot huksejeddjit ja NČE.

(D3) Váikkuheaddjit

Váikkuheaddjit demonstrerejit Trønderenergi olggobealde 13.05.2019. Miellačájeheami duogábealde ledje mánngga birasorganisašuvnna ja sámi organisašuvnnat. (Govva: Luonddugáhttenlihttu)

Leat muhtun váikkuhanjoavkkut mat váikkuhit sihke bieggafápmohukseimiid bajitdási mearrádusaide ja ovttaskas bieggafápmorusttegiid konsešuvnnaide. Mii joavkkuid leamaš beali ja vuostá bieggafápmohukseimiid lea eanas muddui rievdan mañemus moaddelogi jagis.

1980-logus lei beaive- ja bieggafápmu biraslihkadusa molssaeaktu atomafápmui ja koallafápmui. Dađistaga šattai eambbo beroštupmi bieggafápmui sihke stáhtas ja kommersiála fitnodagain, ja Enova 2001 ásaheami rájes lea bieggafápmohuksen ožžon ovdánanveahki stáhtalaš doarjjaortnegiiguin. Álggos dorjo buot politihkalaš bellodagat doarjjaortnegiid. Birasvuodđudus Zero ásaheami 2002:s ovddidan dihte bieggafámu.

Sámi organisašuvnnat ledje maid rahpasat bieggafápmui, muhto gáibidedje ollislaš plána. Gitta 2010 rádjái ledje measta dušše ovttaskas orohagat geat hilgo bieggafápmohukseimiid. Birrasiid jagi 2000:s ii lean oktage birasorganisašuvdna mii hilggui bieggafámu, dađistaga eambbogat sis eahpidišgohte, vuosttaš sis lei Norges Miljøvernforbund (Norgga Birasgáhttenlihttu). Luonddugáhttenlihttu mearridii eambbo cuiggodeaddji oainnu 2013:s, muhto ain ledje Luondu ja Nuorat ja WWF positiivvalaččat bieggafápmohukseimiida.

Ollu bellodagain nai vuostálastin siskkáldasat lea lassánan, ja lea juohkásan oaidnu buot bellodagain. Dusse Ruoksat lea mearridan vuostálastit buot bieggafápmohuksema eatnamis. SG ja BBR (MDG) leat maid bieggafámu vuostá sámi boazoguohtunguovlluin, muhto mearrádusat eai leat áibbas oktageardánat. Buot eará bellodagat dorjot bieggafápmohukseimiid, eaige bija makkárga várašumiid boazodoalloguovlluid ektui.

Vuostálastin lea maid oidnosii bohtán báikkálaš vuostálastinjoavkkuid ja riikaviidosá organisašuvnnaid bokte, nugo La Naturen Leve (Ellos luonddu) ja Vuostebiegga (Motvind) bokte.

Mii leat čállán mánngga organisašuvnnaide ja institušuvnnaide ja jearran sis dáid jearaldagaid:

1. Man muddui berre bieggafápmu huksejuvvot Norggas? Gos berre ja gos ii berre huksejuvvot?
2. Berre go bieggafápmu huksejuvvot boazoguohtunguovlluin?
3. Maid din organisašuvdna/institušuvdna lea bargan iskat bieggafámu váikkuhusaid boazodollui? Makkár máhttuvođđu lea din oainnuide vuodđun?

4. *Lea go din mielas lobálaš hukset bieggafámu boazoguohtunguovlluide maiddá go boazodoallu vuosttilda dan? Makkár juridihkalaš árvvoštallamiid dii lehpel dahkat dás?*
5. *Leat go váidudeaddji doaimmat boazodollui vejolaččat ja dasto movt?*
6. *Makkár doaibma berre boazodoalu iežas organisašuvnnain ja orgánain leat bieggafápmohukseimiin? Lea go dis makkárga vásáhus dahje dovdamuš njuolggo gulahallamii gaskal bieggafápmu- ja boazodoalloberoštusaid? Jus fal lea, movt dát vásáhusat leat?*

Dá lea oanehis čoaikkáigeassu sin oainnus, vástádusaid vuodul maid mii leat ožžon ja eará gállduid vuodul:

NORWEA - Ovdamuniid ja hehttehusaid ferte vihkkedallat ja eiseválddit mearridit konsešuvnna. Zero - Háliida huksemiid mat buktet unnimus vejolaš váikkuhusaid boazodollui. Konsešuvdna lea eiseválddiid duohken.

Luonddugáhttenlihttu - Konsekveanta hilgu bieggafámu boazoguohtunguovlluin.

Luondu ja Nuorat - Hilgu bieggafámu boazoguohtunguovlluin, muđui doarju bieggafámu.

Birasgáhttenlihttu - Hilgu buot bieggafápmohukseimiid.

WWF – Doarju bieggafámu, muhto gáibida álgoálbmotguovlluin miedáhusa huksemiidda.

Bellona - Doarju bieggafámu, ii makkárga gelbbolašvuohta boazodoalus.

DNT - Ii vuosttil bieggafámu, muhto galgá luonddu eavttuid mielde. Oktasaš beroštupmi boazodoaluin gáhttet luonddu.

NSR - Bieggafápmohuksen boazodoalloguovllus lea álbmotrievtti vuostá.

NBR - Boazodoalus ferte leat riekti dadjat ii.

NČE - Bieggafápmu lea symbola nanaguoddevaš ovdáneapmái.

NHO - Ferte gierdat luonddusisabahkkemiid.

LO - Boazodoallu hehte bargosajiid.

A4. Muhtin konklusuvnnat ja jearaldagat

Norgga historjjás lea bieggafámu huksen dat stuorámus sisabahkken ja dat mii eanemusat rievdata mehciid. Guovllu maid bieggafápmohuksen rievdata luondduguovllus industriijaguovllun lea stuorát areála go buot riikka gávpogat ja čoahkkebáikkit.

Dan 4/10 oassái riikkas gos meahcci geavahuvvo boazodollui, mearkkaša dát dasa lassin garra čuožahusaid dán ealáhusa vuđđui ja sámi kultuvrii ja gillii.

Luondduhálddašeami, sámevuoigatvuoda ja álgoálbmotvuoigatvuoda bajit lágaid ja konvensuvnnaid mielde ii galgga dát leat vejolaš. Danin mii leat geahččalan gávnnaht manne ja movt dat goitge dahkko.

Stuora sánit láhkaortnegiin

Gonagasriika Norgga vuodđolágas daddjo §108: *Stáhta eiseválddit galget láhčit dilálašvuodaid dasa ahte sápmelaččat sáhttet sihkkarastit ja ovdánahttit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset.*

Norga lea dohkkehan ONa konvensuvnnaid siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid, biologalaš mánggabealatvuoda birra ja nállevealaheami vuostá, ja ILO-konvensuvnna álgoálbmogiid birra, ja dohkkehan ONa álgoálbmot vuoigatvuodaid julggaštusa. Buot dain dokumeanttain daddjo ahte álgoálbmogiin lea vuoigatvuodta suodjalit iežaset kultuvrra ja sámi kultuvrra luondduvuodu. Dat leat geatnegasvuodat maidda norgga eiseválddit leat čadnon morálalaččat ja juridihkalaččat.

Luondduválljodatlágas §1 daddjo: *Lága ulbmil lea ahte luondu iežas biologalaš, eanalaš ja geologalaš girjáivuodain ja ekologalaš proseassaiguin galgá suodjaluvvot ceavzilis geavahemiin ja fuolahemiin, maid dai nu ahte dat addá vuodu olbmuid doibmii, kultuvrii, dearvvašvuhtii ja loaktimii, dál ja boahhteáiggis, maid dai vuodđun sámi kultuvrii. Ja §8: Viidáset galget eiseválddit deattuhit máhtu masa vuodđun leat buolvvaid vásáhusat go leat geavahan ja doaibman ovtas luondduin, nugo sámi geavaheapmi, ja mii sáhtta buktit ceavzilis geavaheami ja luondu mánggabealatvuoda suodjaleami.*

Min geahčadeapmi bieggafápmoáššiin, sihke boazodoalloguovlluin ja daid olggobealde, čájehit ahte dát mearrádusat hui ollu háviid eai váldo duodalažžan áššemeannudeamis. 40 jagi manjel rahčamuša Áltta - Guovdageainnu eanu huksema vuostá leat sápmelaččaid vuoigatvuodat eatnamiidda ja čáziide dušše nannejuvvon báhpiriid nalde, muhto ii geavahusas. Dáid njuolggadusaid mielde ii galggaše leat lohpi plánet ge bieggafámu boazodoalloguovlluide. Leat goitge ráhkaduvvon unnimusat čuohtenáre dakkár plánat ja measta goalmádasoassi dain leat juo čadahuvvon dahje daidda lea addon konsešuvdna.

Čáhppes ja ruoná profihhta

Energiija lea otná servodagas gálvu, mainna mángga ládje sáhtta dinet ruđaid. Sáhtta buvttadit, fievrredit ja monteret buvttadusgaskaomiid nugo oljobohkanrusttegiid, čáhce- ja bieggaturbiinnaid. Sáhtta vuovdit bensiinna, diesela, gássa, koala dahje elrávnnji geavaheddjiide. Oljoburssas dahje energijaburssas sáhtta spekuleret, oastit ja vuovdit energijafitnodagaid ja sáhtta vuovdit konsuleantabálvalusaid energijabuvttadeddjiide. Ekonomalaš oaidnoguottus ii leat erohus investerego oljui, koallafápmui dahje bieggafápmui. Ollu fitnodagat ja investorat investerejit áinnas maid dai sihke oljui ja bieggafápmui, nugo oljofitnodat St1, mii lea Finnmárkku stuorámus bieggafápmoplána duogábealde.¹²

¹² Geahča Davvi bieggapárkka birra kap. C2

Lea goitge stuora erohus «fossiila» ja «ođasmahtti» energijabuvttadeami eavttuin. Dálkkádatrivedadeamit, mat šaddet fossiila energiija boaldima geažil, leat steampalastán fossiila buvttadeami «čáhppadin» ja molssaeavttut ožžot de «ođasmahtti» ja «ruoná» steampala. Go lea šaddan riikkaidgaskasaš áŋgiruššan molsut fossiilla energiijas «ođasmahtti» energijii, de lea maid dai politihkalaččat vejolaš addit sidjiide geat háliidit investeret bieggafápmui, čáhcefápmui ja beaivvášfápmui ekonomalaš, politihkalaš ja hálddašeami ektui ovdamuniid. Bieggafápmu ja eará «ođasmahtti» energijagáldut ožžot máksot subsidieremiid stáhtas dahje geavaheddjiin stáhtalaš geatnegasvuodaid bokte. Dakkár buvttadeapmi oažžu stuora politihkalaš buorredáhtu, dakkár jurddašemiin ahte mađi eambbo mii hukset, dađi eambbo mii gádjut máilmmi globálalaš liegganeamis. Dát de šaddá dasto nu dehálaš bargun ahte ferte láhčit jođanis ja beaktilis áššemeannudeapmái ja duvdilit eret visot luonddu ja eará ealáhusaid vuhtii váldima. «Buohkat fertejit oaffaruššit juoidá dálkkádahkii», nugo okta direktевра dajai namuhuvvon oljofitnodagas mii dál áŋgiruššá bieggafámu.

Sidjiide geat investerejit bieggafápmui lea diedusge, nugo buot eará kapitálalaš investeremiin, profihta mii geasuha eanemusat. Muhto lea «ruoná molsun»-myhta mii dagaha vejolažžan sidjiide oažžut iežaset investeremiid politihkalaččat vuoruhuvvot buot eará vuhtii váldimiid badjel.

Dan botta go eanas oassi biraslihkadusas háliida bissehit golahanovdáneami, de lea Zero molssaeaktu «ruoná ovdáneapmi»

Myhta ruoná molsuma birra

Fossiila boaldinávdnasiid geavaheapmi lea industriála revolušuvnna rájes dagahan ahte CO₂ sisdoallu lea lassánan áibmogeardái. 1800-logu lohpa rájes leat muhtun dutkit čujuhan ahte dat dagaha globálalaš liegganeami, ádjánii guhká ovdal dat almmolaččat dohkkehuvvui ja váldui duodalažžan nationála eiseválddiin ja riikkaidgaskasaš orgánain. 1988 áсахuvvui ONa dálkkádatpanela (IPCC) ja dađistaga bohte moanat riikkaidgaskasaš konferánssat maid bohtosat galge leat dálkkádatluoitimiid unnideapmi. Šattai čielggas ahte mii eat šat sáhte joatkit dađistaga luoitit eambbo CO₂ ja eará gássaidd mat dagahit liegganeami, ja ahte fertejit gávdnot eará molssaeavttut. De bodii bieggafápmu dasa sisa, energijagáldun mii lea vejolaš eanas riikkaide. Álggus lei erenoamážit biraslihkadus mii vuojehii gáibádusa ahte ferte áŋgiruššat bieggafámu.

Geahča Davvi bieggapárka kapihttal C2 vuolde.

Dálkkádat gehččui máilmmi stuorámus váttisvuohtan, ja buot eará vuollálastojuvvui dan. Dat dagahii ahte šattai unnit beroštupmi eará nuoskkidemiide ja sisabahkkemiidda mat gáržžidedje šattuid ja elliid areálaid, ja luondduvuđot ealáhusaid.

Barggu válđoángiruššan lei gádjut dálkkádaga go buvttadit eambbo «ođasmahtti» el-rávnnji ja ávkkástallat dan fievruid, liggemii ja industriijai, dan sadjai go fossiila boaldinávdnasa, seammásgo oasis fossiila boaldinávdnasis lonuhuvvui varraset boaldinávdnasiidda nugo biomássái ja biodieselii. Buot ođđa čáhcefámu, bieggafámu, beaivvášfámu ja bioboaldámuša buvttadeapmi oaččui de dálkkádatdoaimma stáhtusa, eai báľjo geahččange dálkkádatváikkuhusaide dain árjjabidjanfáktoriin dahje luonddusisabahkkemiin mat das čuvvo, iige jerrojuvvon ge masa energiija geavahuvvui.

Sihke Norggas ja eará riikkain oaččuimet muhtun organisašuvnnaid ja ásašusaid mat barge bieggafámu ovddas, dávjá lagas ovttasbarggus fitnodagaiguin mat investerejedje dakkár buvttadeapmái. Go bieggaturbiinnat, el-rávdnjejohtasat ja elektrihkalaš biillat gáibidit stuora minerála hivvodagaid, de oallugat eai šat oaidnán daid minerálaid roggama birasváltisvuohtan, muhto birasdoaimman, ja minerálat definerejuvvojedje ruonán. Norggas lei dálkkádatvuodđudus Zero minerálaindustriija konferánssas ja celkkii «minerála mearkkašupmi ruoná molsumis» ja ruvkefitnodagat spežžo movttegiid. «Ruoná molsun» šattai ovttageardásaš konsentrašuvdna ovtta birasváltisvuhtii, nu ahte dan dihte eai dušše vájalduvvon eará birasváltisvuođat, muhto mealgat muddui maidai spežžo go dat lassánedje. Dat dagahii ahte Norggas šattai politihkalaččat vejolaš addit lobi stuora sisabahkkemiidda sihke sisabahkkenfriddja guovlluin ja boazodoalloguovlluin. Daningo dat dahkkui dálkkádaga ja máilmmi boahteáiggi ovddas.

Čoavddus gulahallama bokte?

Dat áššit maid mii leat geahčadan dán raporttas čájehit ahte buot bieggafápmohuksen boazodoalloguovlluin dássázi lea čielgasit vaháguhttan ealáhusa ja kultuvrra mii lea juo garra deattu vuolde ja mii ii gierdda ollu eambbo, ovdal go vuodđu olles doibmii jávká. Nu gohčoduvvon váidudeaddji doaimmat mat fáľlojuvvojit soitet sáhttit oanehisáigái unnidit vaháguhttimiid, muhto guhkitáigái boahťa boazodoalu vuodđu garrasit unniduvvot dahje jávkat.

Go prosjekterenfitnodat lea gávdnan guovllu gosa háliidit ásašit bieggaindustriija, de sii dávjá váldet oktavuoda gullelaš orohagaiguin ásašan dihte «gulahallama» dainna ulbmiliin ahte oažžut šiehtadusa. Dakkár gulahallamat eai leat goassege ovttáárvosaččat, lea gaskkal ovtta osolačča gii háliida váldit badjelasas dan nuppi osolačča geavahanguovllu, ja geas lea vaikko man ollu ruhta ja stáhta doarjjan, osolačča vuostá gii dovdá iežas deddojuvvon ja geas ii báľjo leat várri bealuštit iežas. Dat osolaš mii oaffaruššo oažžu stuora olggosgoluid ja oažžu daid gokčojuvvot dušše jus vuollána ja dohkkeha huksema. Leat ovdamearkkat dasa ahte orohat lea vuoitán ja bieggafápmoohcamat lea hilgojuvvon, muhto orohahkii lea de gártan badjel miljovnna ruvnno bealuštanolggosgolut plánejuvvon sisabahkkema vuostá. Boadus sáhtťa de šaddat ahte jus huksen ii gomit boazodoalu, de dahket áššegolut dan.¹³

Dát lea dilálašvuohta gaskkal veahkaváľdi ja oaffara, ja de šaddá absurda gáibidit ahte oaffar galgá oassálastit gulahallamii maid lea ovdagihtii dubmejuvvon juo táhpet. Bieggafápmofitnodagat sáhttet oastit dan áššedovdibálvalusa maid háliidit, juristaid, ekonomaid, inšenevrraid ja luonddudovdiid. Boazodoallomáhtu sii eai dárbbas, go sii galget dušše jáhkiiht byrokráhtaid ja politihkkariid geain iige leat boazodoallomáhttu. Hálddašeapmi dáhpáhuvvá goitge norgga fápmoapparáhta eavttuid mielde. Boazodoallit ja earát geaidda bieggafápmohuksen čuohcá, vásihit priváhta huksejeddiid ja almmolaš eiseváľddiid dávjá seamma vuostebeallin. Lea čoahkkin gaskkal sin geain lea ruhta ja fápmu ja sin geain ii leat ruhta iige fápmu.

¹³ Okta ovdamerka lea Gaelpie, man birra mitaluvvo kap. C2:s.

Eanas dan birrasiid 80 orohaga Norggas leat vásihan sisabahkkemiid nugo el-fápmohuksemiid, ruvkedoaimmaid, soahteveahkarusttegiid, bartaguovlluid dahje sullasaččaid. Dasa lassin leat oallugat vásihan dakkár sisabahkken áitagiid, vaikko dán rádjái dain eai leat šaddan mihkkege. Oallugat ellet eahpečielga áitagiiguin. Go ođđa sisabahkken plána boahtá, de eai dieđe boazodoallit goassege leago dat realisttalaš plána, mii sáhtta billistit sin doalu eambbo dahje unnit, dahje leago dat dušši áitta mas ii šatta mihkkege. Oallugat leat šaddan gáhtat dainna go dan maid doivo leat dušši áittan goitge šadde duohtan. Dan dihte ferte buot plánaid váldit duodalažžan. Dat mearkkaša ahte ferte ipmirdit váttis báhpiriid, čoahkkinastit huksejeddjiiguin ja áššemeannudeaddji eiseválddiiguin, čállit gulaskuddancealkámušaid ja vuostecealkámušaid, ráhkadit ja ovdanbuktit kárttaid mat čájehit movt sii geavahit iežaset guovlluid, ja dávjá ferte láigohit juridihkalaš ja eará áššedovdiid. Ná šaddet sisabahkkenplánat stuora noadđin boazodoalloeláhusii.

Huksejeaddjit ja hálddašeapmi atnet diehttelassan ahte sii sáhttet doaimmahit visot áššemeannudeami ja gulahallama iežaset gillii, dárogillii. Boazosápmelaččaide, geat jurddašit ja ovdanbuktet buoremusat sámegillii, erenoamážit boazodoalloáššiid, mearkkaša dat ahte sii fertejit rahčat gielalaš ja kultuvrralaš guossešiljus, doppe gos vuostebealis leat buot ovdamunit. Dávjá lea huksejeddjiin, sin konsuleantafitnodagain ja hálddašanoavddasteddjiin minimála diehtu sámegiela, sami kultuvrra ja boazodoalu birra, muhto sii eaktudit ahte boazosápmelaččat galget sáhttit doaimmahit ášši norgga byrokratiija gielalaš ja kultuvrralaš eavttuid mielde.

Ollu boazosápmelaččat geaiguin mii leat ságastallan go leat dáinna raporttain bargan, lohket ahte sii eandalii eai rávve dahkat priváhta šiehtadusaid huksejeddjiiguin. Beasaimet mángga iešguđetge guovlluin gullat huksejeddjiid birra geat leat dahkan šiehtadusaid dahje leat geahččalan oažžut šiehtadusaid ovttain orohagain, dahje ovttaskas siiddaiguin dahje siidaosiiguin, doppe gos dát čuočcá eanet orohagaide. Nie leat sii ožžon boazodolliid vuostálagaid, atnán alcceseaset buorren boares vuostálasvuodaiguin mat boazodoalu siskkobealde leat leamaš dahje juo ráhkadan ođđa dakkáriid.

Dábálaš ákkastallan maid huksejeaddjit geavahit lea ahte sii fertejit dahkat šiehtadusa singuin njuolga, go muđui dat bággolonistuvvo ja árvvošteami bokte sii bohtet oažžut unnit buhtadusa dahje eai maidege. Leat ollu ovdamearkkat dasa ahte go leat el-fápmohuksema, de leat muhtumat leamaš mielas dahkat šiehtadusaid, earát fas eai. Árvvoštallanáššiin leat goitge sii geat eai háliidan dahkat šiehtadusa loahpas ožžon mángga geardde eambbogo sii geat leat dahkan šiehtadusa.

Diedusge ii leat vuolggaheapmi oažžut «gulahallama» ja šiehtadusa boazodoalu vuhtii váldima dihte, muhto sii geahččalit háddjet ja neutraliseret vuostehágu. Mángga guovllus mitaluvvo šiehtadusaid birra mat leat čiegus ja/dahje ahte sis leat eavttut dasa ahte guoskevaš boazodolliin lea geatnegasvuohta ahte eai moktege bargga fápmohuksema vuostá. Dat orru leamen ovttahttojuvvon strategiija huksejeddjiin. Mii bidjat jearaldaga dasa leago dat lobálaš. Nu guhkágo dat šiehtadusat dahkkojit deattu vuolde ja vearru eavttuiguin, de ferte leat vejolaš daid oažžut eahpegustovažžan.

Konsuleanttat - huksejeddjiid reangan

Jus galgá sáhttit bealuštit bieggafápmoásaheami ja eará sisabahkkemiid, de dárbbášit sihke huksejeaddjit ja eiseválddit juridihkalaš, politihkalaš ja fágalaš legitimerema. Deháleamos lea álggos čájehit man dehálaš sisabahkken lea ja nuppi bealis fas man smávva vahátváikkuhusat bohtet šaddat, vai NČE/OED sáhtta geavahit iežaset dábálaš ákkastallama ahte servodatlaš ovdamunit leat eambbogo hehttehusat. Dása dárbbáša váikkuhusčielggadeami.

Ráđdehusa almmolaš neahttasiiddus daddjo: «*Ulbmil váikkuhusčielggadeami mearrádusaiguin lea čielggadit plánaid ja doaimmaid čuozaheami mat sáhttet buktit mearkkašahtti váikkuhusaid birrasii ja servodahkii. Áššemeannudeami mearrádusa mielde galget dagahit ahte váikkuhusat birrasii ja servodahkii bohtet oidnosii ja čalmmustahttojit go doaibma plánejuvvo ja go*

Konsekvenser for naturmangfold ved utbygging av Davvi vindpark i Finnmark

Februar 2019

NATURRESTAURERING

Oppdragsgiver: Grenselandet AS

Dat lea teoriija. Muhto dat ahte doaibma ii galgga čađahuvvot ii leat goassege molssaeaktu huksejeddjái, gii lea juo investeren ollu ruđaid plánemii. Dan dihte ii leat áigeguovdil daidda konsuleantafitnodagaide mat láigohuvvojit sisa čađahit dán láhkamearriduvvon čielggadeami. Dan dihtego stuora suodjalanárvvolaš luondduárvvut ja stuora vahátváikkuhusat eará ealáhusaide sáhttet hedjonahttit konsešuvdnaohcama, de ii leat konsuleanttaid bargu gávdnat eanemus lági mielde, muhto baicce **unnimus** lági mielde váikkuhusaid, dahje gávdnat juste dan mutto váikkuhusaid ahte sáhttet dadjat sii leat kárten, muhto ii nu ollu ahte dat sáhtta hehttet konsešuvnna.

Ollu orohagat mitalit konflikttaid birra mat sis leat konsuleanttaiguin ja hui váilevaš dahje njulgestaga boastut váikkuhusčielggademiid birra. Dát leat cuiggoduvvon mánngga gulaskuddancealkámušain, maid dai almmolaš orgánaid bealis. NČE lea muhtun háviid dovddastan ahte leat heittogis čielggadeamit, muhto lea goitge addán konsešuvnna eaige leat gáibidan ođđa čielggademiid.

Boazodoalu ektui lea konsuleantafitnodagaid bargu vuosttažettiin «duođaštit» ahte plánejuvvon sisabahkken ii buvttu duođalaš váttisvuodaid boazodollui, ja ahte váttisvuodaid maid ii sáhte šiiitit sáhtta čoavdit váidudeaddji doaimmaiguin ja buriin gulahallamiin. Dávjá lea dat seamma biras mii álggos lea «dutkan» ja de váldá konsuleanttabarggu, mas de čujuhit iežaset dutkamii.

Oahppat ovddešáiggi boasttuvuodain?

¹⁴ <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/ku/konsekvensutredninger/id410042/>

Bieggafápmoáŋgiruššama leat vuojehan buot ráđđehusat maŋemus guoktelogi jagis, oinnolaš vuosteháguidda haga dan oktiibuot čieža bellodagain mat leat oassálastán dain ráđđehusain. Bieggafámu ásaŋnuttus dán áŋgiruššama ovttá gaskka dorjo buot bellodagat ja birasorganisašuvnnat. Dan dihte lea ollu ovddasvástádus biraslihkadusain ja «birasbellodagain» mat nu leat háliidan ruoná bieggafámu molssaeaktun fossiilafápmui. Jens Stoltenberg lei stáhtaministtar dan áiggis go bieggafápmu vuojehuvvui ovdan ja son lei okta dain soapmásiin gii cuiggodii dan. Iešbiografiijastis čálii son bieggafápmoáŋgiruššama birra: «*Lea berošteaddjisearvevuotta gaskkal industriija, ealáhusorganisašuvnnaid ja osiid biraslihkadusas (...) mat vuojehit ovdán (dakkár) mearrádusaid, ja šaddá measta veadjemeahtun čuollat ollislašvuoda ja servodaga ollislaš beroštumi beali*». ¹⁵

Biraslihkadusa doarjaga haga ii livčče otná bieggafápmoáŋgiruššan leamaš vejolaš, ja dalle iige livčče leamaš nu deaddu boazodoalu vuostá addit eatnamiid «ruoná» energiijii. Man guhkás dát ovttasbargu manai čájehuvvo buoremusat kronihkas mii almmuhuvvui 27.09.2012, man leat vuolláičállán Zero, Natur og Ungdom, Norvea ja Småkraftforeninga. Dás čuožžu loahpas: «*Norgga ođasmahtti energiija ferte oažžut lobi joksat iežas ollislaš potenciála, dát da lea, mii odne lea dehálaš*». Kronihkas eai leat makkárge eaktudeamet doalahit mávssolaš luondduguovlluid dahje boazodoalloguovlluid eret čáhce- ja bieggafápmohuksemiin.

Easka maŋemus jagiid, go bieggafámu luonddubillisteamit leat ollen nu guhkás ahte ii sáhte daid duššin dahkat, de leat birasgáhttenorganisašuvnnat gáibidišgoahtán ahte bieggafámu ii galgga hukset «duohtatkeahtes» lundui. Eanas oassi biraslihkadusas dattege ain doalaha ahte bieggafápmu galgá huksejuvvot, daningo sii oidnet dan leame «ruoná energiijan». Muhtumat leat válljen geahččalit bissehit osiid buot vearrámus proševttain ja leat fuomášumi bidjan daidda. Dan botta go rahččet vuosttildeame moadde rusttega, de huksejuvvojit ja ovddiduvvojit moaddelogi eará rusttega.

Sámi organisašuvnnat eai leat aktiivvalaččat bargan bieggafámu ovddas, muhto sii leat ovdal oalle muddui miehtan ja rahpan vejolašvuoda «gulahallat» huksenberoštusaiguin. Ollugat leat ohcalan čielgaset oainnu sihke NBR:s, NSR:s ja Sámedikkis. Nu movt min jearahallaniskadeami vástádusain oidno, de leat dát oainnu čielgaseappot šaddan dađistaga, muhto maiddá sámi organisašuvnnat serve beare maŋjit daid divvumeahtun sisabahkkemiid ektui, mat juo leat dáhpáhuvvan ja addon konsešuvnnaide maid ii oro šat vejolaš bissehit.

Muhtumat dadjet mii eat galgga bearehaga roggat ovddešáiggis, muhto geahččat ovddasguvlui. Mii jáhkkit liikká ahte «geaidnu ovddasguvlui álggos manná ruovttoluotta» ja ahte ollu organisašuvnnat berrešit kritihkalaččat árvoštallat ovddeš oainnuid ja práksisa bieggafápmoášiid ektui.

Ceavzilis ealáhusa loahppa

Manin mii beroštit nu ollu boazodoalus ja bieggafámu? Iigo boazodoallu leat ealáhus mii lea nohkame, mii ankkre boahat jávkat ja maid sáhtášii juo oaffaruššat?

Jurdda ahte boazodoallu lea ealáhus ja eallinvuohki mii lea nohkame, dan leat čuoččuhan e.e. Norgga eiseválddit juobe goit 1800-loahpa rájes gitta gaskamuddui 1970-logu rádjái. Dát áigodat boazodollui lea namuhuvvon «heaittihanáigodahkan» ¹⁶. Dalle lei almmolaš politihkka ahte go ledje konfliktat eanandoaluin ja eará ealáhusaiguin, de lei boazodoallu mii fertii gáidat. Dat bođii ea.ea. ovdan ollu diggemearrádusain, vel gitta alimusrievttis nai. ¹⁷ Ii báljo makkárge ealáhus riikkas lea vásihan dakkár ovttageardásaš negatiiva meannudeami eiseválddiin. Dát áigodat lei eanasmuddui čadnon oktii almmolaš dáruiduhttinpolitihkain sápmelaččaid ja kvenaid vuostá.

¹⁵ Jens Stoltenberg: Min historie. Gyldendal, 2016

¹⁶ Øyvind Ravna: Same- og reindrifstrett, s. 86

¹⁷ Ovdamearka 1955 alimusriektetuomus, Rettstidende 2/1955 - s. 361.

Vaikko leige ná, de cevzzii boazodoallu eanas dan álgovuolggalaš boazodoalloguovllus, ja doppe gos dat nogai báikkálaččat, de dohko bohte sisafárrejeaddji boazosápmelaččat eará guovlluin. 1960-logu rájes lea boazodoallu vásihan stuora ođasmahttima, ja lea nagodan heivehit iežas ođđa doaibmavugiide ja ođđa máhtodárbbuide. Sihke bohccobiervu ja eará boazobuktagat leat odne bivnnuhat márkaniin. Lea maid dai šaddan lassi beroštupmi sámii kultuvrii, sihke obbalaččat norgga álbmogis ja sis- ja olgoriikka turisttain. Dát muitala ahte leat ollu eambbogat go sii geat barget boazodoalus geain lea beroštupmi dasa ja geat háliidit bisuhit dan.

Vaikko boazodoallu lea vásihan ja vásiha ollu váttisvuodaid sihke stáhtalaš stivremiin ja gáibádusaiguin, boránávddiid, dálkkádatríevdadusaid ja iešguđetlágan luonddisabáhkkemiid geažil, de lea duodai boazodoallu ceavzán, ja lea odne eleš ealáhus mas eai leat rekrutterenváttisvuodát. Bajásšaddi sogas lea stuora beroštupmi boazoealáhussii sihke ealáhussan ja kultuvra- ja máhtoguoddin, ja leat dávjá eambbo nuorat geat háliidit dan badjelasas váldit, go maid da doppe lea sadji. Boazodoallu lea maid dai nagodan garvit daid alla lasaid mat dávjá leat sidjiide geat eará vuodđoealáhusaide galget beassat sisa, nugo guolástan- ja mielkeeriid. Boazodoallonuoraide lea leamaš vejolaš váldit badjelasas doalu, eai leat dárbbášan leat rikkis dahje váldit divrras loanaid.

Boazodoalu stuorimus hástalusat odne leat dat ollu smávva ja stuora areála sisabáhkkemat, mat sihke unnidit guohtoneatnamiid ja hehttejit dárbbášlaš johtimiid jagis. Leat mánnggalágan areála sisabáhkkemat, muhto bieggafápmohuksen lea stuorimus áitta man boazodoallu goassege lea vásihan.

Konklusuvdna lea ahte bieggafápmoáŋgiruššit dál geahččalit jávkadit eleš ealáhusa ja eleš kultuvrra.

Oassi stuorát áššis

Dán raportta váldofokus lea bieggafápmohuksen mii dáhphuvvá ja plánejuvvo guovlluide mat geavahuvvojit boazodollui. Dát ii leat isolerejuvvon ášši, muhto gullá oktii Norgga energijapolitihkain, biraspolitihkain, dálkkádatpolitihkain, boazodoallopolitihkain ja sámepolitihkain ja vástideaddji jearaldagaiguin riikkaidgaskasaččat.

Dat guovllut mat dál billahuvvet boazodollui, billahuvvet maid dai olgoáibmoeallimii, meahceávkástallamii ja turismii. Dat billahuvvet elliid ja šattuid eallinguovlun. Seamma ládje billista bieggafápmohuksen maid dai luonddu ja eanadaga mii lea olggobealde boazodoalloguovlluid.

Ođđa aktevrat bohtet sisa ja váldet badjelasas stáhtalaš buressivdnádusain vuoigatvuodaid eatnamiid geavaheamis, vuoigatvuodaid mat de váldojit eret sis geain dat leat leamaš áiggiid čađa geavaheami geažil.

Luonddugáhhtenlihttu celkkii 2011 riikkačoahkkimis ahte ruvkedoaima mas lea mearraluotin bázahsmássain lea birasrihkolašvuhta. Dát raporta čájeha ahte seamma sáhtá daddjot bieggafápmohuksema birra, sihke boazodoalloguovlluin ja muđui ge norgga luonddus.

Bieggafápmohuksen boazodoalloguovlluin lea oassin norgga boazodoallopolitihkas. Álggu rájes lea boazodoallohálddahus leamaš mielde láhčime dili huksemiidda, ja mii eat leat registreren makkárga vuorjašumi dieđu dán hálddahusas ahte boazodoalu luondduvuodđu dál lea jávkame. Čadamanni mihtilmasvuhta boazodoallopolitihkas lea ahte eiseválddit eai luohte sidjiide geat ellet ja birgejit boazodoaluin ja dovdet dan. Sin máhttu hilgojuvvo ja stuoraservodaga ovddasteaddjit muktet dan, vaikko eai dovda praktihkalaš boazodoalu. Čadamanni eahpeluohtámuš boazosápmelaččaide oaidná áššis áššái, boazologu mearrideami rájes gitta boraspirebuhtheadusaide. 1800- logu rájes gitta 1970-lohkui lei almmolaš norgga politihkka nu ahte boazodoallu ferte gáidat jus eará ealáhusaiguin lea oktiibeaskkeheapmi. Bieggafápmoášši čájeha ahte dat ain lea nu praktihkalaččat.

Jus geahčestit olggobeallái Norgga, de mii oaidnit mo álgoálbmogat, birasgáhtejeaddjit ja earát rahčet gáhttemis maŋemus osiid autenttalaš luonddus. ONa luonddupanela čájehii man duodalaš dilálašvuohta lea máilmmis, sihke nohkki ja buolli vuvddiide, lottiide ja eará eallišlájaide, ja maid dai eallinláibái ja kultuvrii luonddu ealli olbmuiide. Mii sávvat ahte dát raporta sáhttá veahkehit oktasáš rahčamušaide gáhttet dan luonddu mii ain lea máilmmis.

Gáldut

Lea ollu čállon boazodoalus, bieggafámus, ja daid gaskasaš dilalašvuodaid. Dá muhtun guovddáš dokumeanttat. Dáid gaskkas leat maid dokumeanttat mat min mielas eai doala deaivasa, muhto háliidit ovdanbuktit iešguđetge oainnuid materiálaid. Dáid lassin bohtet iešguđetge bieggafápmoproševttaid váikkusguorahallamat ja eará dokumeanttat

Boazodoallu

Eira, Nils Isak: Bohccuid luhtte. DAT 1994

Landbruks- og matdepartementet (2017). Meld. St. 32 (2016-2017) Reindrift - Lang tradisjon - unike muligheter. Melding til Stortinget. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20162017/id2547907/>

Mosli / Nilsen: Inn fra vidda. Hushold og økonomisk tilpasning i reindriften i Guovdageaidnu 1960-1993. Norut 1994

Ravna, Ø og Olli, J: Sedvanerettslige oppfatninger om arealbruk blant reindriftsutøvere - Diedut 2/2011

Riseth, Jan Åge: Reindrift og ressursforvaltning. Landbruksforlaget 2015

Sara, Mikkel: Reinen – et gode fra vinden. Reindriften tilpasningsformer i Kautokeino. / Boazu lea biekká buorri.

Guovdageainnu guovllu boazodoallovuogit 1950-logus. Davvi Girji 2001

Skjenneberg, Sven: Rein og reindrift. 1965

Skjenneberg og Slagsvold: Reindriften og dens naturgrunnlag. 1968

Sokki, Sara: Endring til det bedre? En kvalitativ studie av omorganiseringprosessen av den regionale forvaltningen av reindriften. UIT 2017

Storli / Sara: Reindrift før og nå / Boazodoallu ovdal ja dál. Landbruksforlaget 1997

Strøm-Bull, Oskal og Sara: Reindriften i Finnmark. 2001

Vorren, Ø: Finnmarksamenes nomadisme I og II. Universitetsforlaget 1962

Boazodoallu ja sisabáhkken

Bjørklund, Ivar / Brantenberg: Samisk reindrift – norske inngrep. Om Altaelva, reindrift og samisk kultur.

Universitetsforlaget 1981

Eftestøl S og Colman J.: Utbygging av småkraft og oppgradering av større anlegg i et reinbeiteområde - utfordringer og muligheter. Vannrein-prosjektet. Universitetet i Oslo / NVE 2018 Rapport. 79:1-64.

http://publikasjoner.nve.no/rapport/2018/rapport2018_79.pdf

Lie I, Vistnes I og Nellemann C.: Bit for bit utbygging av hytter reduserer reindriften beitearealer. UTMARK - tidsskrift for utmarksforskning. 2006 2:1-7. http://utmark.nina.no/portals/utmark/utmark_old/utgivelser/pub/2006-2/art/Lie%2c%20Vistnes%20og%20Nellemann_%20UTMARK_2_2006.pdf

Nellemann/Vistnes/Bull: Inngrep i reinbeiteland. NINA 2003

Nellemann/Vistnes m.fl.: Snøhvit og samisk reindrift. Framtidsutsikter, konsekvenser og avbøtende tiltak. NINA 2002.

Prestbakmo, Hans / Skjenneberg: Inngrep i reinbeiteland. Følger for rein og reindrift. 1991

Reimers, Eigil: Rein og menneskelig aktivitet. NVE 1986

Risvoll C. og Hovelsrud GK.: Pasture access and adaptive capacity in reindeer herding districts in Nordland, Northern Norway. The Polar Journal. 2016 6(1):87-111. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2154896X.2016.1173796>

Vistnes I. og Nellemann C.: Avoidance of cabins, roads, and power lines by reindeer during calving. Journal of Wildlife Management. 2001 65:915-925. http://www.jstor.org/stable/3803040?seq=1#page_scan_tab_contents

Wolfe / Griffith: Response of reindeer and caribou to human activities. Polar research. 2000

Bieggafápmu

Løkeland, Mads: Rasing av naturen under dekke av klimatiltak. I: Rødt 2-2009 <https://marxisme.no/mads-lokeland/>

Miljødirektoratet: VINDKRAFT: Håndteringen av miljøhensyn i konsesjonsordningen – situasjonsbeskrivelse og anbefalinger. 2015

Müller, Arne: Norrlandsparadoxen. Ord&Visor 2015

Naturvernforbundet i Trøndelag / Møre og Romsdal: Vindkraft og industrilandskap. Fakta- og argumentasjonshefte mot vindkraft på land, ut i frå eit klima- og naturperspektiv. 2019

NVE: – Behandlingsprosessen for konsesjonssaker: <http://nve.no> > [Konsesjonssaker](#) > Konsesjonsbehandling av vindkraftutbygging

– Nasjonal ramme: <https://www.nve.no/nasjonal-ramme-for-vindkraft/>

– Konsesjonsbehandling av enkelte prosjekter: <http://nve.no> > [Konsesjonssaker](#) > Vindkraft

Boazodoallu ja bieggafápmu

Berg, Mathilde: Nasjonal ramme for vindkraft. Temarapport om reindrift og annen samisk utmarksbruk. NVE 2018

Danell Öje: Genomgång av rapporten «Kunnskapsstatus for effekter av vindkraft og kraftledninger på vill- og tamrein» sammanställd av NaturRestaurering AS. Sveriges lantbruksuniversitet. 2015 1-20

<https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-nordland/dokument-fmno/landbruk-og-mat-dokumenter/reindrift-dokumenter/forskningsrapporter/danell-2015.-genomgang-av-rapporten---kunnskapsstatus-for-effekter-av-vindkraft-og-kraftledninger-pa-vill--og-tamrein---sammanstald-av-naturrestaurering-as.pdf>

Gaup, Peer og Ol-Johan: Hva er erfaringene fra reindrift fra tidligere vindkraftutbygginger. I: Nelleman, Christian: Utbygging av vindkraft i Fovsen-Njaarke/Fosen reinbeitedistrikt: Konsekvenser for reindriften i Sørgruppen. 2017.

Gaup, Peer: Innlegg på årsmøtet i Naturvernforbundet i Ávjovárri 2018. <https://youtu.be/XfsfV-VQGnM>

Labba, Niklas: Vindkraft i renskøtselområdet. Diedut 1-2004

Lindhjem m.fl.: Vindkraft i motvind – Miljøkostnadene er ikke til å blåse av. I: Samfunnsøkonomen 4-2019

NaturRestaurering: Kunnskapsstatus for effekter av vindkraftverk og kraftledninger på vill- og tamrein. 2015. <https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-nordland/dokument-fmno/landbruk-og-mat-dokumenter/reindrift-dokumenter/forskningsrapporter/naturrestaureringas-2015.-kunnskapsstatus-for-effekter-av-vindkraftverk-og-kraftledninger-pa-vill--og-tamrein.pdf>

Nelleman, Christian: Utbygging av vindkraft i Fovsen-Njaarke/Fosen reinbeitedistrikt: Konsekvenser for reindriften i Sørgruppen. 2017. På s. 78-81 ei omfattende litteraturliste over relevant internasjonal forskning.

NVE / Reindriftsforvaltningen: Vindkraft og reindrift. 2004

Olsen, Ida Mienna : Vindkraftverk på bekostning av samisk reindrift. Temarapport 2–2019 fra Motvind

Skarin, Anna / Sandström / Alam : Out of sight of wind turbines – Reindeer response to wind farms in operation. Ecology and evolution. 2018

Skarin A, Nellemann C, Rönnegård L, Sandström P og Lundqvist H. (2015). Wind farmconstruction impacts reindeer migration and movement corridors. Landscape Ecology. 30:1527-1540. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10980-015-0210-8>

Skarin A.: Sammanställning av forskning gällande störningar på ren – med perspektiv på etableringar av vindkraft i renskøtselområdet. Sveriges lantbruksuniversitet. 2012. 282:1-18. http://pub.epsilon.slu.se/9372/1/skarin_a_130118.pdf

Strand O, Colman JE, Eftestøl S, Sandström P, Skarin A og Thomassen J. (2017). Vindkraft og reinsdyr – en kunnskapssynthese. NINA 2017

Vuoigatvuodat, lágat, hálddahus

Hågvar, G: Den samiske rettsdannelse i indre Finnmark Diedut 2:2006 og Diedut 1:2014

Jebens, O: Om eiendomsrett til grunn i indre Finnmark 1999

Landbruksdirektoratet: Utfordringer for selvstyre i reindriftnæringen - Tiltak for å nå mål om bærekraftig reindrift. Rapport Landbruksdirektoratet. 2016 7:1-163. <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/reindriften/for-siidaandeler/publikasjoner/rapport-utfordringer-for-selvstyre-i-reindriftnaringen>

NOU 1984:18 Om samer rettsstilling

Ravna, Øyvind: Same- og reindriftsrett. Gyldendal 2019

Ravna Øyvind: Samerett og samiske rettigheter i Norge. Gyldendal juridisk. 2012 148-173. [https://uit.no/Content/323585/Samerett%20og%20samiske%20rettigheter%20i%20Norge,%20i%20Hav,%20fisk%20og%20urfolk%20\(2012\).pdf](https://uit.no/Content/323585/Samerett%20og%20samiske%20rettigheter%20i%20Norge,%20i%20Hav,%20fisk%20og%20urfolk%20(2012).pdf)

Ravna, Øyvind: Rettsutgreining og bruksordninger i reinbeiteområder 2008

Solem, E: Lappiske rettstudier 1933

Strøm-Bull, K: Studier i reindriftsrett 1996

Tønnesen, S: Retten til jorden i Finnmark 1972